

**Wyższa Szkoła Bezpieczeństwa Publicznego i Indywidualnego
„Apeiron” w Krakowie**

we współpracy z

**Kołem Naukowym Systemów Bezpieczeństwa WSBPI
„Apeiron” w Krakowie**

SECURITY, ECONOMY & LAW

SEL

Redakcja

Juliusz Piwowarski
Piotr Siemiątkowski

Nr 1/2020 (XXVI)
Kraków
styczeń–czerwiec 2020

REDAKTORZY TOMU ■ EDITORIAL COMMITTEE

dr hab. Juliusz Piwowarski, prof. WSBPI, Poland

dr hab. Piotr Siemiątkowski, prof. UMK, Poland

REDAKCJA I KOREKTA ■ COPYEDITING AND PROOFREADING

Ewelina Brodziak

SKŁAD ■ TYPESETTING

Ewelina Brodziak

Copyright © by Wyższa Szkoła Bezpieczeństwa Publicznego
i Indywidualnego „Apeiron” w Krakowie, Kraków 2020
Koło Naukowe Systemów Bezpieczeństwa WSBPI „Apeiron” w Krakowie

Czasopismo jest półrocznikiem ■ The half-yearly journal

ISSN 2353-0669

Wyższa Szkoła Bezpieczeństwa Publicznego i Indywidualnego „Apeiron”

w Krakowie, ul. Krupnicza 3, 31-123 Kraków

Tel. (12) 422 30 68; Fax. (12) 421 67 25

e-mail: science3@apeiron.edu.pl

www.www.security-economy-law.pl

Wersja elektroniczna czasopisma jest wersją podstawową

Electronic version constitutes a primary version of the journal

PÓŁROCZNIK „SECURITY, ECONOMY & LAW” INDEKSOWANY JEST W BAZACH ■

THE HALF-YEARLY JOURNAL IS INDEX IN THE FOLLOWING DATABASES:

INDEX COPERNICUS
INTERNATIONAL

ICV 83,49 points

 BazHum

 CEJSH

Central and
Eastern European
Online Library

RADA NAUKOWA

SCIENTIFIC BOARD

Nevena Atanasova-Krasteva, LtCol Assoc. Prof. Ph.D., **Vasil Levski National Military University, Bulgaria**

Gerhard Banse, Prof. Ph.D., **Karlsruhe Institute of Technology, Germany**

Ghita Barsan, BG. Prof. Eng. Ph.D., **“Nicolae Bălcescu” Land Forces Academy, Romania**

Jozef Blazek, Prof. Ph.D., **University of Security Management in Košice, Slovakia**

Ing. Peter Havaj, Ph.D., **University of Security Management in Košice, Slovakia**

Wojciech M. Hrynicky, Ph.D., **University of Public and Individual Security “Apeiron” in Cracow, Poland**

Ralph R. Johnson., M.A., **United States Foreign Service, U.S. Department of State, The United States of America**

Rastislav Kazanský, Assoc. Prof. PhDr. Ph.D., **Matej Bel University, Slovakia**

Branislav Kovacik Ph.D. Doc. PhDr., **Matej Bel University, Slovakia**

Zbigniew Kuźniar, Ph.D., **General Tadeusz Kościuszko Military University of Land Forces in Wroclaw, Poland**

Marián Mesároš, dr. h.c. prof. Ing. DrSc. MBA LL.M., **University of Security Management in Košice, Slovakia**

Juliusz Piwowarski, Assoc. Prof. Ph.D., **University of Public and Individual Security “Apeiron” in Cracow, Poland**

Tadeusz Ratusiński, Ph.D., **Pedagogical University of Cracow, Poland**

Urszula Soler, Ph.D., **The John Paul II Catholic University of Lublin, Poland**

Rastislav Sopilnyk, Prof., **Lviv University of Business and Law, Ukraine**

Jolanta Wąs-Gubała, Assoc. Prof. Ph.D., **Prof. Dr Jan Sehn Institute of Forensic Research in Cracow, Poland**

RECENZENCI
BOARD OF REVIEWERS

Prof. Vania Banabakova, Ph.D. (Bulgaria)
Wojciech Czajkowski, Ph.D. (Poland)
Agnieszka Filipek, Ph.D. (Poland)
Krzysztof Kaganek, Ph.D. (Poland)
Zbigniew Kuźniar, Ph.D. (Poland)
Prof. Ing. Pavel Nečas, Ph.D. MBA (Slovakia)
Prof. Jerzy Ochmann, Ph.D. (Poland)
Assoc. Prof. Juliusz Piwowarski, Ph.D. (Poland)
Prof. JUDr. Ing. Viktor Porada, DrSc., dr h. c. mult. (Czech Republic)
Doc. ing. Jozef Sabol, DrSc. (Czech Republic)
Zhanna Semchuk, Ph.D. (Ukraine)
Prof. Lyubomyr Sopilnyk, Ph.D. (Ukraine)
Rostyslav Sopylnik, Ph.D. (Ukraine)
Prof. Svilen Stefanov, Ph.D. (Bulgaria)
Doc. Ing. Jozef Stieranka, Ph.D. (Slovakia)
Krzysztof Tomaszewski, Ph.D. (Poland)
Doc. Inga Uriadnikowa, Ph.D. (Ukraine)
Doc. Vasyl Zaplatynskyi, Ph.D. (Ukraine)

REDAKTORZY TEMATYCZNI
SUBJECT EDITORS

1. Security and Uniformed Services:

Assist. Prof. Kuba Jałoszyński, Ph.D. (Poland)
Doc. Štefan Kočan, Ph.D. (Slovakia)
Prof. Antoni Olak, Ph.D. (Poland)
Assoc. Prof. Juliusz Piwowarski, Ph.D. (Poland)

2. Economics:

Paweł Dziekański, Ph.D. (Poland)

3. Law:

Prof. Yuriy Boshytskyi, (Ukraine)
Wojciech M. Hrynicky, Ph.D., (Poland)
prof. JUDr. Ing. Viktor Porada, DrSc., dr h. c. mult. (Czech Republic)
Doc. JUDr. Karel Schelle, CSc., (Czech Republic)

4. Mathematical Aspects of Security Culture:

Ing. Tadeusz Ratusiński, Ph.D. (Poland)

5. Medical and Kinesiological Aspects of Security Culture:

Assoc. Prof. Tadeusz Ambroży, Ph.D. (Poland)
Assoc. Prof. Dariusz Mucha, Ph.D. (Poland)
Dorota Szczablowska, Ph.D. (Poland)

ROZWÓJ BRONI PALNEJ I JEJ UŻYCIE W POLSCE

THE DEVELOPMENT OF FIREARMS AND THEIR USE
IN POLAND

MATEUSZ KUBOWICZ¹

ABSTRACT

Firearms were originally developed in an attempt by individuals to more effectively ensure their own security. The purpose of this article is to provide a brief overview of firearms and their development, and to discuss the issues of access to firearms in Poland and the use and applications of firearms by uniformed services. The aim is to bring attention to the dispute between supporters and opponents of common access to firearms. The article begins with a short overview of firearms – their main features, classification criteria and information about ammunition. The issue of the use and applications of firearms in Poland is also discussed, in particular within the context of uniformed services due to the fact that civilians have no access to such weapons. The final section brings attention to the debate regarding common access to firearms, listing the major arguments of both its supporters and opponents. This also allowed for an analysis of the role of firearms in society.

---

¹ Lic. Mateusz Kubowicz, Wyższa Szkoła Bezpieczeństwa Publicznego i Indywidualnego „Apeiron” w Krakowie; correspondence address: Wyższa Szkoła Bezpieczeństwa Publicznego i Indywidualnego „Apeiron” w Krakowie, ul. Krupnicza 3, 31-123 Kraków, Poland

KEYWORDS

firearm, firearm development, common access to firearms, firearms in Poland

ABSTRAKT

Broń palna powstała jako efekt dążeń jednostki ludzkiej do coraz skuteczniejszego zapewniania sobie bezpieczeństwa. Celem artykułu jest krótkie scharakteryzowanie i ukazanie rozwoju broni palnej oraz omówienie kwestii dostępu do niej w Polsce, a także jej wykorzystania i użycia przez służby mundurowe. Jest to przyczynkiem do naświetlenia sporu pomiędzy zwolennikami i przeciwnikami powszechnego dostępu do broni palnej. Na początku dokonano ogólnej charakterystyki broni palnej – podano jej najważniejsze cechy, kryteria podziału i informacje o amunicji. Następnie przybliżono kwestie użycia i wykorzystania broni palnej w Polsce, zwłaszcza przez formacje mundurowe, gdyż osoby cywilne nie mają powszechnego dostępu do tego rodzaju broni. Na zakończenie zwrócono uwagę na dyskusję wokół powszechnego dostępu do broni palnej i przybliżono najważniejsze argumenty zwolenników i przeciwników tego postulat. Pozwoliło to zwrócić uwagę na rolę broni palnej w społeczeństwie.

SŁOWA KLUCZOWE

broń palna, rozwój broni palnej, powszechny dostęp do broni palnej, broń palna w Polsce

WSTĘP

Jedną z podstawowych potrzeb człowieka jest zapewnienie sobie bezpieczeństwa. Gatunek ludzki w przeciwieństwie do zwierząt nie został wyposażony przez naturę w kły, pazury, zwinność i ogromną siłę, które pozwoliłyby na samodzielną walkę i obronę, dlatego człowiek nauczył się wytwarzać broń białą, a następnie palną i posługiwać się nią.

Nowe technologie i pomysły na przestrzeni dziejów wielokrotnie zmieniły bieg bitew i przesądzały o wynikach walk. Postęp pozwalający na produkcję broni palnej wyeliminował z pól bitew broń białą, a wydarzenia drugiej wojny światowej rozpoczęły dyskusję na temat powszechnego dostępu do broni. Dyskusja ta budzi kontrowersje do dzisiaj, ponieważ zarówno zwolennicy szerokiej dostępności do broni, jak i jej przeciwnicy mają uzasadnione racje.

W Polsce broń palna stanowi też przede wszystkim uzbrojenie służb mundurowych, których zadaniem jest zapewnianie bezpieczeństwa obywatelom. Dzięki odpowiedniemu wyszkoleniu funkcjonariusze takich służb są w stanie się nią posługiwać w sposób bezpieczny dla siebie i otoczenia. Broń palna daje im możliwość obrony zagrożonych osób lub mienia w sytuacji, gdy inne środki przymusu bezpośredniego zawiodą. Podobną rolę, również związaną z użyciem broni palnej, odgrywają komercyjne służby ochrony.

W świetle tych zagadnień celem niniejszego artykułu² jest krótkie scharakteryzowanie i ukazanie rozwoju broni palnej oraz omówienie kwestii dostępu do niej w Polsce, a także jej wykorzystania i użycia przez służby mundurowe. Autor chce ponadto naświetlić spór pomiędzy zwolennikami i przeciwnikami powszechnego dostępu do broni palnej, by zwrócić uwagę na rolę tego rodzaju broni w społeczeństwie.

BROŃ PALNA – CECHY, PODZIAŁ, AMUNICJA

Bronią palną nazywamy broń miotającą pociski przy użyciu energii gazów powstałych ze spalania ładunku miotającego. Według art. 7 ustawy z dnia 21 maja 1999 r. o broni i amunicji broń palna to „każda przenośna broń lufowa, która miota, jest przeznaczona do miotania lub może być przystosowana do miotania jednego lub większej liczby pocisków lub substancji w wyniku działania materiału miotającego”³. Ustawodawca wyróżnia ponadto dwa rodzaje broni:

- broń palną sygnałową, będącą urządzeniem wielokrotnego użycia, które w wyniku działania sprężonych gazów, powstających na skutek spalania materiału miotającego, jest zdolne do wystrzelenia z lufy o kalibrze nie mniejszym niż 25 mm substancji w postaci ładunku pirotechnicznego celem wywołania efektu wizualnego lub akustycznego;
- broń palną alarmową, będącą urządzeniem wielokrotnego użycia, które w wyniku działania sprężonych gazów, powstających na skutek spalania materiału miotającego, wywołuje efekt akustyczny, a wystrzelona

---

² Artykuł jest skróconą i opracowaną wersją pracy licencjackiej autora pt. *Broń palna a kształtowanie środowiska bezpieczeństwa w Polsce*, napisanej pod kierunkiem dra hab. Juliusza Piwowarskiego, prof. WSBPI na Wydziale Bezpieczeństwa i Nauk Społeczno-Prawnych Wyższej Szkoły Bezpieczeństwa Publicznego i Indywidualnego „Apeiron” w Krakowie, Kraków 2019.

³ Ustawa z dnia 21 maja 1999 r. o broni i amunicji (Dz. U. 1999 nr 53 poz. 549 z późn. zm.), dalej: ustawa o broni i amunicji.

z lufy lub elementu ją zastępującego substancja razi cel na odległość nie większą niż 1 metr⁴.

Broń palną dzielimy ponadto ze względu na powtarzalność strzałów, budowę, zasadę działania oraz zastosowanie.

Aby posługiwać się bronią palną, należy znać jej budowę oraz zasady bezpiecznego wykorzystania i użycia. Zasady te są wskazane w ustawie o broni i amunicji oraz w miejscach, gdzie prowadzi się naukę strzelania (strzelnice, ośrodki szkoleniowe). Najważniejsza zasada, o której bezwzględnie trzeba pamiętać, mówi, że każdą broń traktujemy jak naładowaną, nawet jeśli nie jest ona naładowana⁵.

Mówiąc o broni palnej, mamy na myśli broń, która wystrzeliwuje pocisk na znaczną odległość i obala cel. Działa ona na zasadzie przemiany energii chemicznej w cieplną. Uzyskana w ten sposób energia cieplna nadaje pociskowi dużą energię kinetyczną. Tor lotu pocisku opisuje krzywa balistyczna: „w początkowej fazie lotu ich [pocisków] tor jest linią prostą, ale w dalszej części następuje opadanie spowodowane grawitacją”⁶.

Istotnymi częściami broni palnej są: szkielet broni, baskila, lufa z komorą nabojołą, zamek, komora zamkowa oraz bęben nabojoły⁷, a także iglica, magazynek, przyrządy celownicze.

Szczególnym rodzajem broni palnej jest broń strzelecka. Jej kaliber nie przekracza 20 mm (wyjątkiem są wyspecjalizowane rodzaje, np. granatnik), a zasięg – 2 tys. metrów. Jest przeznaczona do obrony, wymuszania posłuszeństwa oraz zwalczania celów żywych i lekko opancerzonego sprzętu. Wyróżniamy tutaj podział na broń krótką (pistolety i rewolwery), broń długą (karabiny i strzelby) oraz broń pośrednią między tymi grupami (pistolety maszynowe i karabinki).

Broń krótka (pistolety i rewolwery) charakteryzuje się niewielkim rozmiarem, tj. krótką lufą, chwytem, który pozwala użyć broni jednorącz, oraz kalibrem, czyli najmniejszą średnicą przewodu lufy broni palnej, do 20 mm z zasięgiem strzału 50 m.

Rewolwer jest bronią krótką, która została skonstruowana w 1831 roku, a opatentowana 18 grudnia 1835 roku przez Samuela Colta. Ma magazynek niewymienny, którym jest obrotowy bęben z kilkoma komorami nabojo-

---

⁴ Ibidem, art. 7.

⁵ R. Campbell, *Strzelanie z broni palnej. Ilustrowany podręcznik*, Warszawa 2014, s. 113.

⁶ M. Dougherty, *Podręcznik użycia broni palnej dla jednostek specjalnych*, Warszawa 2014, s. 143.

⁷ Ustawa o broni i amunicji, art. 5.

wymi. Rewolwery były używane w XIX stuleciu oraz na początku XX wieku i zostały wyparte przez pistolety.

Pistolet jest natomiast ręczną bronią palną z krótką lufą i wymiennym magazynkiem umieszczanym w uchwycie broni, pozwalającą strzelać na bliskie odległości. Sprawdza się zarówno w ataku, jak i w obronie. Jest podstawowym wyposażeniem służb mundurowych, takich jak Policja, Straż Graniczna, Straż Ochrony Kolei, Służba Celna oraz inne formacje zbrojne. Pistolety, które – dla przykładu – są używane przez funkcjonariuszy policji, to m.in.: Walther P99, Glock 17, Glock 19, CZ 75, P-83 oraz P-64. Z kolei pistolety maszynowe to: Glauberyt, MP-5, UZI, UMP oraz P-90⁸.

Broń długa (karabiny, strzelby) to broń o długości przekraczającej 1 m, a zasięg jej strzału przekracza 50 m.

Karabin automatyczny to broń strzelecka mogąca strzelać ogniem pojedynczym oraz ciągłym, nabojem pośrednim lub karabinowym. Karabiny używane w polskiej Policji to: AK, AKM, AKMS, H&K 416 i 417, H&K G-36, G-36 C oraz G-36 K⁹.

Karabin wyborowy, potocznie nazywany snajperką, to karabin używany przez strzelca wyborowego, pozwalający strzelać z dużą precyzją na dalekie odległości, przekraczające 3 km, używany do likwidacji pojedynczych celów istotnych dla sił wroga. Obecny rekord śmiertelnego strzału wynosi 3 450 m. Należy on do kanadyjskiego snajpera z jednostki Joint Task Force 2, który zabił terrorystę z Państwa Islamskiego¹⁰. Karabiny wyborowe używane przez Policję to: SWD, 308 TRG 21 i 22 oraz 338 TRG 42¹¹.

Jeśli chodzi o amunicję, można wymienić jej następujące rodzaje: rakiety, naboje artyleryjskie, torpedy, miny, bomby, granaty oraz naboje do broni strzeleckiej, której zadaniem jest zniszczenie oraz obezwładnienie siły żywej, sprzętu, budynków. Amunicję możemy podzielić na¹²:

- pistoletową – przeznaczoną do pistoletów i pistoletów maszynowych;
- rewolwerową – przeznaczoną głównie do rewolwerów;

⁸ *Uzbrojenie*, „O Policji”, <https://info.policja.pl/inf/sprzet/uzbrojenie/47728,Uzbrojenie.html?search=2466747878> (dostęp: 18.03.2019).

⁹ *Ibidem*.

¹⁰ *Nowy rekord odległości strzału snajperskiego*, „Special-ops.pl”, 22.06.2017, <http://www.special-ops.pl/aktualnosc/id3424,nowy-rekord-odleglosci-strzalu-snajperskiego> (dostęp: 19.03.2019).

¹¹ *Uzbrojenie*, „O Policji”, op. cit.

¹² *Podstawowy Podział / Rodzaje Amunicji*, „Strzelec24.pl”, 19.06.2018, <http://strzelec24.pl/amunicja/podstawowy-podzial-amunicji-strzeleckiej/> (dostęp: 12.04.2019).

- pośrednią – przeznaczoną do karabinków, karabinków samopowtarzalnych;
- karabinową – przeznaczoną do karabinów, karabinów maszynowych;
- sportową – przeznaczoną do strzelań z małokalibrowej broni sportowej (kal. 5,6 mm bocznego zapłonu);
- specjalną – przeznaczoną do strzelań z broni gładkolufowej, rewolwerów oraz pistoletów sygnałowych;
- szkolną – mającą kształt i parametry zewnętrzne amunicji bojowej, lecz pozbawioną elementów ogniowych (spłonki i ładunku prochowego);
- ćwiczebną (ślepą) – będącą rodzajem amunicji pełnosprawnej, lecz pozbawioną pocisku.

Istotnymi częściami amunicji są: „pociski wypełnione materiałami wybuchowymi, chemicznymi środkami obezwładniającymi lub zapalającymi albo innymi substancjami, których działanie zagraża życiu lub zdrowiu, spłonki inicjujące spalanie materiału miotającego i materiał miotający w postaci prochu strzelniczego”¹³. Z kolei głównymi częściami naboju są: łuska, kryza łuski oraz kanaliki ogniowe, spłonka, ładunek prochowy, pocisk¹⁴.

HISTORIA ROZWOJU BRONI PALNEJ

Historia broni rozpoczyna się wraz z pojawieniem się człowieka na Ziemi. Broń pomagała mu zarówno w walce z innymi ludźmi czy drapieżnikami, jak i w polowaniu. Dzieje broni palnej sięgają natomiast IX wieku naszej ery, kiedy to w Chinach wynaleziono czarny proch – mieszaninę siarki, węgla drzewnego oraz saletry potasowej.

Pierwszą – prymitywną – bronią palną była zwykła metalowa rura zamknięta z jednej strony (znajdował się tam otwór zapalowy). By oddać strzał, należało wsypać i ugniatać materiał prochowy na dnie rury, a następnie wprowadzić pocisk, którym była ołowiana kula¹⁵.

W XIII wieku w Europie zastosowano czarny proch. Pierwsze egzemplarze broni palnej były mało celne, a ich ładowanie zajmowało dużo czasu, tak więc były one kłopotliwe w użyciu na polu bitwy. Upłynęły lata, nim zbudowano broń palną o lepszej celności oraz szybszą w obsłudze. Broń palna pod koniec średniowiecza, a więc w XV wieku, zaczęła powoli wypie-

¹³ Ustawa o broni i amunicji, art. 5 ust. 3.

¹⁴ *Budowa broni i amunicji*, „PatentStrzelecki.eu”, <https://patentstrzelecki.eu/budowa-broni> (dostęp: 13.04.2019).

¹⁵ *Początki broni palnej*, „Broń palna – WordPress.com”, <https://bronpalnablog.wordpress.com/poczatki-broni-palnej> (dostęp: 17.03.2019).

rać broń białą. Powstał wówczas podział na ciężką broń palną (artyleria) oraz lekką broń palną (ręczną)¹⁶. Koniec XV wieku był także początkiem nowego mechanizmu zwanego zamkiem lontowym, a za zapalenie prochu na panewce był odpowiedzialny tłący się lont¹⁷. W Europie stosowano lont tylko w broni długiej, natomiast w Japonii także w pistoletach.

Początek wytwarzania pistoletów datuje się na około 1540 rok, zaś rok 1550 był początkiem prac nad lufą gwintowaną. W lufie wydrążono gwint, który miał nadać pociskowi ruch obrotowy. W XVI wieku pojawiła się alternatywa dla zamków lontowych – zamek kołowy. Jego prototyp w 1517 roku skonstruował rusznikarz z Norymbergii Johann Kiefuss¹⁸. W zamkach kołowych został zastosowany mechanizm krzeszący iskry. Zamki kołowe nie były wygodne w obsłudze, lecz miały lepsze zastosowanie w niesprzyjających warunkach pogodowych, takich jak deszcz. Działały na zasadzie krzesania iskier o krzemień za pomocą zębatej stali¹⁹. Jako amunicję stosowano ciężkie kule z miękkiego ołowiu.

Kolejnym ważnym momentem w historii broni był XVI wiek, kiedy to w Hiszpanii oraz we Włoszech pojawiły się pierwsze muszkiety. Były one ręczną bronią palną piechoty z zamkiem lontowym lub kołowym, a od XVII wieku z zamkiem skałkowym typu francuskiego²⁰. Wadą muszkietu był jego rozmiar i ciężar, dlatego na polu walki używano forkietów, czyli podpórek w kształcie widełek. Mechanizm działania zamka skałkowego opracował włoski rusznikarz Michael Lorenzoni w połowie XVI wieku. Iskra powstała dzięki uderzaniu krzemieniem o stal „przedostawała się przez otwór zapalowy w lufie do ładunku prochowego i kuli, gdzie następowała detonacja i wystrzał”²¹. Broń skałkowa pozwalała na oddanie 30 strzałów bez dodatkowego ładowania naboju dzięki możliwości ładowania od zamka²². Zamek skałkowy był dobrą alternatywą dla zamków lontowych oraz kołowych. Zbudowanie go w 1807 roku przez Aleksandra Forsytha było przełomem w historii broni palnej.

¹⁶ W. Kwaśniewicz, *Encyklopedia dawnej broni i uzbrojenia ochronnego*, Warszawa 2017, s. 62.

¹⁷ Ibidem, s. 79.

¹⁸ *Kiefus Johann*, [w:] *Encyklopedia PWN*, <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/Kiefus-Johann;3922025.html> (dostęp: 20.03.2019).

¹⁹ B. Trubnikow, *Wielki leksykon broni i uzbrojenia*, Poznań 2000, s. 324.

²⁰ W. Kwaśniewicz, *Encyklopedia...*, op. cit., s. 303.

²¹ Ibidem, s. 542.

²² Ibidem.

W 1820 roku zamek ten został ulepszony przez czterech wynalazców: Josepha Mantona, Josepha Egga, Joshuę Shawa i Debouberta²³. Zbudowany przez nich kapiszon był małą miseczką zawierającą w sobie rtęć piorunującą, która poprzez uderzenie kurka wywoływała iskrę, co pozwalało na natychmiastowe zapalenie prochu w lufie²⁴. Pomimo niezawodności zamka kapiszonowego poszukiwano nowych rozwiązań.

Następczynią broni kapiszonowej została broń odtylcowa (ładowana od tyłu) i nabój zespolony. W naboju tym „połączono detonator, ładunek prochowy oraz sam pocisk. Zamiast kul zaczęto używać pocisków o wydłużonym kształcie”²⁵. Niedługo potem pochodzący z Francji rusznikarz Lefauchaux przedstawił projekt naboju z metalową łuską.

Rok 1835 był kolejnym bardzo ważnym momentem w historii broni palnej. Najślynniejszy obok Michaiła Kałasznikowa twórca broni w historii, jakim był Samuel Colt, ogłosił patent na swój pierwszy rewolwer²⁶. Był to kolejny przełom, ponieważ dążono do stworzenia broni palnej, która w jak najkrótszym czasie pozwoli wystrzelić jak najwięcej naboji. Rewolwer był bronią ręczną wielostrzałową, której działanie polegało na umieszczeniu naboji w komorach bębna obrotowego, a obrót bębna umożliwiał ustawienie kolejnych pocisków do strzału²⁷. Wygaśnięcie patentów Colta pozwoliło na pojawienie się nowych producentów udoskonalających rewolwer, takich jak przedsiębiorstwo Smith & Wesson, utworzone w 1856 roku i nieprzerwanie do dziś produkujące broń. Jego założyciele, Horace Smith oraz Daniel Wesson, uruchomili produkcję rewolweru z zapłonem bocznym²⁸.

Dzięki amerykańskiemu rusznikarzowi Rollinowi White, który otrzymał patent na bębenek rewolwerowy z komorami nabojowymi, firma Smith & Wesson mogła zaistnieć na rynku. Pierwsze rewolwery, które w niej powstawały, to tzw. *single action* (SA), które były oparte na mechanizmie pojedynczego działania. Popularnością cieszył się Colt Single Action Army – *Peacemaker*, który był produkowany w latach 1873–1940²⁹. W późniejszych latach pojawił się mechanizm samonapinający podwójnego działania –

---

²³ Ibidem, s. 532.

²⁴ B. Trubnikow, *Wielki leksykon broni...*, op. cit., s. 324.

²⁵ *Broń palna*, <http://www.eioba.pl/a/1j1n1/bron-palna> (dostęp: 17.03.2019).

²⁶ W. Kwaśniewicz, *Encyklopedia...*, op. cit., s. 79.

²⁷ Ibidem, s. 389.

²⁸ R. Adam, *Kolty, rewolwery i pistolety: współczesna krótka broń palna*, Warszawa 1922, s. 6.

²⁹ Ibidem, s. 9.

double action (DA). Pierwszym modelem był Colt z 1877 roku, natomiast Smith & Wesson wypuściło rewolwery *double action* w 1896 roku.

Podczas dominacji na rynku broni rewolwerów zaczęto opracowywać model pistoletu. W 1896 roku rozpoczęto produkcję pistoletu Mauser C96, który był pierwszym udanym modelem samopowtarzalnym³⁰.

W latach 30. XIX wieku Niemiecki inżynier Johann Nikolaus von Dreyse wynalazł karabin iglicowy, który wyparł karabiny kapiszonowe. Karabiny iglicowe zostały wprowadzone do armii pruskiej i były jej głównym wyposażeniem w wojnie prusko-austriackiej, przyczyniając się do zwycięstwa Prus w roku 1866. W latach 1850–1860 pracowano nad udoskonaleniem lufy gwintowanej oraz wprowadzono do użytku pocisk typu „Minie”. Nazwa „Minie” pochodzi od nazwiska jego twórcy, którym był Claude-Étienne Minié, francuski oficer. „Minie” to pociski karabinowe o średnicy minimalnie mniejszej od średnicy lufy karabinu. Pociski te miały wydrążone od trzech do czterech rowków i niewielkie wgłębienie na dnie. Znalazły zastosowanie w karabinach o lufie gwintowanej.

W 1867 roku Alfred Nobel odkrył oparty na nitroglicerynie dynamit, a następnie detonator i zapalnik, co było kolejnym przełomowym wydarzeniem w historii broni palnej³¹. Zapotrzebowanie na dynamit rosło bardzo szybko. Dynamit pozwalał na kruszenie skał czy murów, dlatego mógł być skutecznie stosowany podczas wojny.

Dekadę później Alfred Nobel, kontynuując swoje badania, odkrył proch bezdymny. Jest to mieszanka nitrogliceryny i bawełny koloidalnej, zwanej balistylem. Odkrycie to przyczyniło się do wynalezienia kordytu w 1889 roku przez angielskich chemików Fredericka Abela i Jamesa Dewara³². Proch szybko znalazł zastosowanie na polach bitew.

Kolejny etap w historii rozwoju broni palnej wiąże się z wprowadzeniem do użytku karabinu powtarzalnego Lee-*Metford* z zamkiem tłokowo-ślizgowym³³. Został on skonstruowany w 1888 roku przez Jamesa Parrisa Lee dla brytyjskiej armii. Zasadą jego działania było ręczne przeładowanie po każdym oddanym strzale.

Pierwszy karabin automatyczny powstał w 1883 roku i nazywał się Maxim, od nazwiska konstruktora Hiram Stevensa Maxima. W 1900 roku

³⁰ Ibidem, s. 42.

³¹ Alfred Nobel – twórca dynamitu, „Polskie Radio”, 21.10.2018, <https://www.polskieradio.pl/39/156/Artykul/959129,Alfred-Nobel---tworca-dynamitu> (dostęp: 23.03.2019).

³² B. Trubnikow, *Wielki leksykon broni...*, op. cit., s. 244.

³³ W. Kwaśniewicz, *Encyklopedia...*, op. cit., s. 79.

skonstruowano natomiast jeden z najsłynniejszych pistoletów w historii – samopowtarzalny Colt M1911 o kalibrze 45. Broń ta stała się znana zwłaszcza podczas pierwszej wojny światowej, zaś w czasie drugiej wojny światowej była na wyposażeniu oficerów i podoficerów Polskich Sił Zbrojnych. Armia amerykańska miała ją z kolei do dyspozycji nieprzerwanie od 1911 do 1938 roku. Colt M1911 miał ogromną siłę obalającą, magazynek jednorzędowy mieścił 70 naboji. Pistolety bazujące na oryginalnej konstrukcji tej broni są produkowane do dziś.

Odpowiedzią na amerykański pistolet Colt M1911 był niemiecki pistolet Po8 Parabellum, zwany potocznie, od nazwiska konstruktora, Lugerem. Pistolet ten był bronią samopowtarzalną, działającą na zasadzie wykorzystania krótkiego odrzutu lufy³⁴. Pistolet miał kaliber 9 mm, a naboje w nim używane to 9×19 mm Parabellum. Pistolet Po8 stał się z czasem najpopularniejszym typem broni krótkiej w armii niemieckiej³⁵. Był protoplastą obecnych dziewiątek, takich jak Beretta i Glock.

Kolejnym ważnym pistoletem w historii rozwoju broni palnej jest Glock. Został on opracowany w latach 80. XX wieku przez austriacką firmę produkującą broń, założoną przez Gastona Glocka. W pistoletach Glock „zastosowano mechanizm ryglowy z przekoszeniem tylnej części lufy względem zamka, na skutek współdziałania odpowiednich powierzchni ogona lufy i gniazda ryglowego szkieletu pistoletu. Funkcje rygla spełnia górny występ zgrubienia tylnej części lufy, a opory ryglowej – przednia, górna krawędź okna wyrzutowego łusek, odpowiednio wyprofilowanego w zamku. W zamku umieszczono sprężynujący wyciąg, natomiast sztywnym wyrzutnikiem jest występ kadłuba mechanizmu spustowego. Mechanizm uderzeniowy typu iglicznego ma dwustopniowo napinaną iglicę napędzaną sprężyną uderzeniową. Iglica jest częściowo napinana podczas powrotu zamka, pełne zaś jej napięcie i zwolnienie następuje wyłącznie po całkowitym ściągnięciu języka spustowego”³⁶. Pistolet jest zasilany z dwurzędowego magazynka pudełkowego o pojemności 17 nabojów lub wydłużonego magazynka 19-nabojowego. Pistolet stał się światowym hitem.

---

³⁴ A. Ciepliński, R. Woźniak, *Encyklopedia współczesnej broni palnej (od połowy XIX wieku)*, Warszawa 1997, s. 171.

³⁵ Ibidem.

³⁶ *Pistolet Glock 17C (Gen. 4) kal. 9x19 mm*, „Top Gun – sklep z bronią i rusznikarnia”, <https://sklep.top-gun.pl/pistolety/589-pistolet-glock-17c-kal-9x19-mm.html> (dostęp: 8.06.2020).

Jeśli chodzi o broń długą, to karabiny, o których warto wspomnieć, to AK 47 Kałasznikow, karabin M1 oraz jego następcę M4 i pistolet maszynowy Thompson, zwany *Tommy gun*.

Broń AK jest niezwykle trwała, niezawodna i w pełni odporna na brud oraz zaniedbania eksploatacyjne. Jest prosta w obsłudze oraz tania w produkcji, przez co świetnie nadaje się do masowej produkcji i wykorzystania w walce³⁷. Wadą AK jest mała celność na dystansach powyżej 300 m.

Tommy gun to pistolet maszynowy skonstruowany przez amerykańskiego rusznikarza Johna T. Thompsona. Jego charakterystyczną cechą jest bębnowy, a potem pudełkowy magazynek umieszczony tuż przed spustem. Pistolet jest używany przez policję w USA. Swoją sławę zawdzięcza filmom gangsterskim, takim jak *Ojciec chrzestny*. W drugiej połowie lat 20. XX wieku Polska zakupiła około 100 sztuk pistoletów maszynowych Thompson wz. 1921/3 (wz. 1928) dla Policji Państwowej³⁸.

Karabin M1 Grand produkcji amerykańskiej o kalibrze 7,62 mm był używany przez żołnierzy USA podczas drugiej wojny światowej. M1 jest karabinem samopowtarzalnym, strzelającym ogniem pojedynczym. Jego działanie opiera się na odprowadzaniu części gazów prochowych przez boczny otwór z przewodu lufy. Zamek ryglowany jest przez obrót przy pomocy dwóch rygli umieszczonych w przedniej części trzonu zamkowego i działa na zasadzie mechanizmu uderzeniowo-spustowego w typie kurkowego. Po wystrzeleniu ostatniego pocisku zamek oraz suwadło zostają zatrzymane w tylnym położeniu dzięki podajnikowi magazynka, który w momencie wyrzucania łuski podnosi się, blokując ruch mechanizmów do przodu.

Karabin M4 posiada kaliber 5,56 mm i jest następcą karabinu szturmowego M16, będącego odpowiedzią Amerykanów na rosyjskiego Kałasznikowa. M4 został wprowadzony do armii amerykańskiej w latach 90. XX wieku, a Polska Jednostka Wojskowa GROM wykorzystywała jako podstawową broń klony kbk M4, czyli karabinki Bushmaster.

UŻYCIĘ BRONI PALNEJ

Ustawa z dnia 21 maja 1999 r. o broni i amunicji jest aktualnie obowiązującym w Polsce aktem prawnym, regulującym zasady posiadania broni i amunicji, wydawania pozwoleń na broń, noszenia, przechowywania, reje-

³⁷ B. Trzaskała, *Pochodzenie karabinka AK*, „Broń i Amunicja” 2006, nr 2.

³⁸ A. Konstankiewicz, *Broń strzelecka i sprzęt artyleryjski formacji polskich i Wojska Polskiego w latach 1914–1939*, Lublin 2003, s. 66.

stracji i deponowania broni i amunicji, jej transportu za granicę, transportu wewnątrz krajowego, zbywania, posiadania przez obcokrajowców oraz działania strzelnic. Ustawa ta dotyczy cywili. Wojsko oraz służby mundurowe działają na podstawie innych regulacji prawnych.

Zgodnie z ww. ustawą pozwolenie na broń wydaje komendant wojewódzki policji³⁹. Osoba składająca wniosek o wydanie pozwolenia na broń musi posiadać wiedzę na temat broni palnej i odpowiednie kompetencje psychofizyczne. Nie może stwarzać zagrożenia dla siebie lub otoczenia. Ponadto musi podać przyczynę potrzeby posiadania broni palnej. Broń palna może być wydana do celów: ochrony osobistej, ochrony osób i mienia, myśliwskich, sportowych, kolekcjonerskich lub dla członków grup rekonstrukcji historycznych⁴⁰. Żeby starać się o pozwolenie na broń, osoba składająca wniosek musi mieć ukończone 21 lat, przejść badania lekarskie i psychologiczne⁴¹. Pozwolenie na broń jest wydawane na czas nieokreślony. Przeciwwskazaniem do wydania pozwolenia są: uzależnienie od substancji psychoaktywnych, zaburzenia psychiczne, brak miejsca stałego pobytu, skazanie prawomocnym orzeczeniem sądu za umyślne przestępstwo lub przestępstwo skarbowe, skazanie prawomocnym orzeczeniem sądu za nieumyślne przestępstwo przeciw życiu i zdrowiu⁴². W ciągu pięciu dni od zakupu należy zarejestrować broń w jednostce Policji.

Broń palna może zostać użyta lub wykorzystana. Użycie to oddanie strzału w kierunku osoby z zastosowaniem amunicji penetracyjnej, zaś wykorzystanie można zdefiniować jako oddanie strzału z zastosowaniem amunicji penetracyjnej w stronę zwierzęcia, obiektu lub w kierunku niezagrażającym człowiekowi⁴³.

UŻYCIE BRONI PALNEJ W FORMACJACH MUNDUROWYCH

W kwestii użycia broni przez polskie służby mundurowe kluczowa jest ustawa z dnia 24 maja 2013 r. o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej. Ustawa definiuje przypadki oraz zasady użycia broni palnej przez funkcjonariuszy. Dokładnie opisuje rodzaje środków przymusu bezpośred-

---

³⁹ Ustawa o broni i amunicji, art. 9.

⁴⁰ Ibidem, art. 10.

⁴¹ Ibidem, art. 15a.

⁴² Ibidem, art. 15.

⁴³ Ustawa z dnia 24 maja 2013 r. o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej (Dz. U. 2013 poz. 628 z późn. zm.), art. 4 ust. 10, dalej: ustawa o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej.

niego i wymienia służby posiadające uprawnienia do posługiwania się nimi. Zgodnie z ustawą uprawnieni do używania lub wykorzystywania środków przymusu bezpośredniego i broni palnej są:

- funkcjonariusze Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego;
- funkcjonariusze Agencji Wywiadu;
- funkcjonariusze Służby Ochrony Państwa;
- funkcjonariusze Służby Celno-Skarbowej;
- funkcjonariusze Centralnego Biura Antykorupcyjnego;
- strażnicy Państwowej Straży Łowieckiej;
- strażnicy Państwowej Straży Rybackiej;
- funkcjonariusze Policji;
- funkcjonariusze i żołnierze Służby Kontrwywiadu Wojskowego;
- funkcjonariusze Służby Więziennej;
- funkcjonariusze i żołnierze Służby Wywiadu Wojskowego;
- strażnicy straży gminnych (miejskich);
- funkcjonariusze Straży Granicznej;
- strażnicy Straży Leśnej;
- funkcjonariusze Straży Marszałkowskiej;
- funkcjonariusze Straży Ochrony Kolei;
- funkcjonariusze Straży Parku;
- żołnierze Żandarmerii Wojskowej lub wojskowych organów porządkowych;
- pracownicy ochrony uprawnieni do użycia lub wykorzystania środków przymusu bezpośredniego lub broni palnej na podstawie przepisów ustawy z dnia 22 sierpnia 1997 r. o ochronie osób i mienia;
- inspektorzy Inspekcji Transportu Drogowego⁴⁴.

Ustawa o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej określa także zasady postępowania przed użyciem środków przymusu bezpośredniego oraz po nim. Art. 45 jasno określa przypadki, w których funkcjonariusz może użyć broni. Są to między innymi takie sytuacje jak konieczność odparcia bezpośredniego i bezprawnego ataku na życie lub zdrowie osoby czy też ujęcia lub udaremnienia ucieczki osoby poszukiwanej.

Używając broni palnej, funkcjonariusz ingeruje w zakres praw i wolności obywatelskich, m.in. narusza nietykalność cielesną oraz wolność obywatela, którą gwarantuje Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Ingerencja ta musi

---

⁴⁴ Ibidem, art. 2 ust. 1.

być zatem uzasadniona potrzebą obrony wyższego dobra⁴⁵. Użycie broni palnej często jest ostatecznością (np. gdy inne środki przymusu bezpośredniego zawodzą) i musi zostać poprzedzone odpowiednią informacją, np. komendą „Stój, bo będę strzelać!” lub oddaniem strzału ostrzegawczego.

W wypadku złej oceny sytuacji, przekroczenia obowiązków bądź ich niedopełnienia w związku z użyciem broni palnej funkcjonariusz może ponieść poważne konsekwencje. Takie przypadki zachodzą, kiedy funkcjonariusz źle odczyta sytuację, nie zastosuje się do zasad, reguł oraz zakazów użycia broni palnej, nie poinformuje o użyciu lub wykorzystaniu broni palnej czy też przekroczy warunki wyższej konieczności. Na funkcjonariuszu spoczywa w tym względzie wielka odpowiedzialność, bowiem na podjęcie decyzji o użyciu lub wykorzystaniu broni palnej ma zazwyczaj ułamki sekund. Osoba, która będzie go z tego rozliczać, ma na analizę sytuacji nawet miesiące.

Funkcjonariusz ponosi odpowiedzialność karną na podstawie przepisów Kodeksu karnego. Art. 231 k.k. mówi, że funkcjonariusz, który przekroczy uprawnienia lub nie dopełni swoich obowiązków, działając na szkodę interesu publicznego lub prywatnego, podlega karze pozbawienia wolności do lat trzech⁴⁶. W odniesieniu do broni funkcjonariusz może odpowiadać np. w sytuacji nieuzasadnionego użycia broni palnej, udostępnienia broni osobom nieuprawnionym, wydania pozwolenia na broń niezgodnie z prawem, a także utraty broni. Konsekwencje wyciągane wobec funkcjonariuszy są zróżnicowane w zależności od szkody – umyślnej bądź nieumyślnej. Dla przykładu: według art. 263 § 4 k.k. utrata broni palnej jest nieumyślnie spowodowanym przestępstwem, zagrożonym karą grzywny, ograniczenia lub pozbawienia wolności.

ROLA BRONI PALNEJ W SPOŁECZEŃSTWIE. PROBLEM POWSZECHNEGO DOSTĘPU DO BRONI

W Polsce obowiązują bardzo ostre przepisy dotyczące posiadania broni palnej, z tego powodu Rzeczpospolita jest jednym z najbardziej rozbrojonych krajów na świecie. Średnio na 100 mieszkańców przypada tu 1,3 sztuki broni palnej, podczas gdy np. w Niemczech jest to 30,3 sztuki, a w Szwajcarii 45,7

---

⁴⁵ L. Dyduch, *Posiadanie, użycie i wykorzystanie służbowej broni palnej przez policjantów*, Legionowo 2014, s. 115.

⁴⁶ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny (Dz. U. 1997 nr 88 poz. 533), art. 231 § 1, dalej: k.k.

sztuki⁴⁷. Lider tego zestawienia, czyli USA, deklasuje inne kraje pod tym względem, gdyż na 100 mieszkańców przypada tu 101,5 sztuki broni palnej.

Obywatele, którzy posiadają broń palną, mogą jej użyć lub wykorzystać ją w sytuacjach trudnych, jednak sięgnięcie po broń zawsze powinno być ostatecznością. Zwolennicy powszechnego dostępu do broni palnej zwracają uwagę, że Policja oraz inne służby mundurowe nie są w stanie zapewnić bezpieczeństwa ludziom w każdej sytuacji, a człowiek ma prawo do obrony koniecznej. W razie ataku osoba zaatakowana jest w gorszej sytuacji niż napastnik, który ma nóż bądź broń palną. Gołymi rękami trudno obronić się przed taką napaścią, natomiast przy pomocy broni palnej jesteśmy w stanie odeprzeć atak oraz wymusić posłuszeństwo. Przestępcy często nabywają broń nielegalnie, bez pozwolenia, i nie wahają się jej użyć. Ich potencjalne ofiary, zwykli ludzie, jeśli nie mają czym się bronić, z góry znajdują się na przegranej pozycji.

Dla przykładu w Stanach Zjednoczonych broń palna odgrywa zgoła inną rolę niż w Polsce – bardzo ważną – rolę w zapewnianiu bezpieczeństwa personalnego. W USA dostęp do broni palnej jest dużo prostszy i powszechniejszy niż w naszym kraju. Obywatele mogą sami obronić siebie oraz bliskich, nie czekając na interwencję służb. Nie wiadomo, czy np. słynny gang pruszkowski lub wołomiński rozwinęłyby swoje wpływy w Polsce na taką skalę, jeśli obywatele posiadaliby narzędzia, jakimi są broń palna oraz ustawa pozwalająca jej użyć w sytuacji ataku.

Przeciwnicy powszechnego dostępu do broni argumentują z kolei, że dzięki surowym przepisom liczba przestępstw tego typu jest stosunkowo niska. W Polsce według statystyk policyjnych w roku 2018 było 25 zabójstw przy użyciu broni palnej, 16 razy użycie broni palnej spowodowało uszczerbek na zdrowiu, a 78 razy została ona wykorzystana do rozboju⁴⁸. Na przestrzeni 10 lat (od 2008 do 2018 roku) liczba zabójstw z bronią palną w ręku waha

---

⁴⁷ N. Wiślińska, *Ile sztuk broni przypada na 100 mieszkańców w Europie? Poseł Kukiz'15 publikuje zestawienie*, „wMeritum.pl”, 1.01.2017, <https://wmeritum.pl/sztuk-broni-przypada-100-mieszkanow-europie-posel-kukiz15-publikuje-zestawienie/165806> (dostęp: 18.03.2019).

⁴⁸ *Przestępstwa przy użyciu broni (2002–2019) – przestępstwa stwierdzone*, [plik do pobrania], <https://statystyka.policja.pl/st/wybrane-statystyki/bron/bron-przestepstwa/186393>, *Przestępstwa przy użyciu broni.html?search=786334818775* (dostęp: 17.05.2019).

się w przedziale 15–35 rocznie, a ogólna liczba zabójstw wynosi od 456 do 763 rocznie⁴⁹.

Możemy zaobserwować, że zabójstwa przy użyciu broni palnej od wielu lat stanowią w Polsce poniżej 10% ogólnej liczby zabójstw. Statystyki pokazują również, że broń jest wykorzystywana w rozbojach około 5 razy rzadziej niż inne niebezpieczne narzędzia oraz że prawie 30 razy więcej uszczerbków na zdrowiu jest spowodowanych niebezpiecznym narzędziem⁵⁰.

Przeciwnicy powszechnego dostępu do broni palnej wyrażają obawę, że zmiana regulacji prawnych w tym zakresie może również diametralnie zmienić te statystyki, a ponadto prowadzić do anarchii i strzelanin w miejscach publicznych.

Są jeszcze takie grupy społeczne, które broń palną traktują jako element związany ze swoją pasją i stylem życia. Należą do nich kolekcjonerzy, osoby uprawiające strzelectwo sportowe oraz myśliwi.

ZAKOŃCZENIE

Historia broni palnej zaczęła się w IX stuleciu od wynalezienia czarnego prochu i prowadziła przez zamki lontowe, kołowe, skałkowe, kapiszonowe, broń odtylcową, aż po rewolwer Samuela Colta, karabin AK 47 Michała Kałasznikowa i współczesne modele broni długiej i krótkiej.

Broń palna służy do celów obronnych, łowieckich, sportowych i kolekcjonerskich, jednak jej użycie bądź wykorzystanie niesie ze sobą także różne zagrożenia i niepożądane skutki, dlatego ważne jest, aby osoby posiadające broń palną dysponowały niezbędną wiedzą oraz przeszły odpowiednie szkolenie w zakresie posługiwania się tą bronią.

W Polsce dostęp do broni palnej mają funkcjonariusze służb dbających o bezpieczeństwo obywateli. Mogą jej użyć lub ją wykorzystać, jednak muszą pamiętać o odpowiedzialności karnej związanej z przypadkami przekroczenia uprawnień. Posiadanie broni palnej przez osoby cywilne jest natomiast uregulowane w ustawie z dnia 21 maja 1999 r. o broni i amunicji. Posiadacz broni palnej jest zobowiązany do przestrzegania ww. ustawy oraz kodeksu karnego. Nieprzestrzeganie zawartych tam zasad jest zagrożone grzywną

---

⁴⁹ *Zabójstwo wg jednostek podziału administracyjnego kraju – przestępstwa stwierdzone, przestępstwa wykryte, % wykrycia*, [plik do pobrania], <https://statystyka.policja.pl/st/przestepstwa-ogolem/przestepstwa-kryminalne/zabojstwo/64003,Zabojstwo.html> (dostęp: 17.05.2019).

⁵⁰ *Przestępstwa przy użyciu broni (2002–2019)*, op. cit.

i ograniczeniem lub pozbawieniem wolności. Wysokość kary jest uzależniona od popełnionego wykroczenia lub przestępstwa.

Temat dostępu do broni palnej budzi w naszym kraju sporo kontrowersji. Idea powszechnego dostępu do tego rodzaju broni ma zarówno swoich zwolenników, jak i przeciwników. Aktualne regulacje prawne dotyczące posiadania broni są bardzo restrykcyjne. Choć na razie nic nie wskazuje na to, by cokolwiek w tej kwestii miało się zmienić, dyskusja pozostaje otwarta. Zaprezentowane rozważania pozwoliły jednak zaobserwować, że zarówno dla zwolenników, jak i dla przeciwników powszechnego dostępu do broni najważniejszą kwestią związaną z jej użytkowaniem jest bezpieczeństwo – tyle że według tych pierwszych broń palna w rękach zwykłego obywatela służy bezpieczeństwu, zaś według tych drugich – zagraża mu.

BIBLIOGRAFIA

- Adam R., *Kolty, rewolwery i pistolety: współczesna krótka broń palna*, Warszawa 1922.
- Alfred Nobel – twórca dynamitu, „Polskie Radio”, 21.10.2018, <https://www.polskieradio.pl/39/156/Artykul/959129,Alfred-Nobel---tworca-dynamitu> (dostęp: 23.03.2019).
- Broń palna, <http://www.eioba.pl/a/1jn1/bron-palna> (dostęp: 17.03.2019).
- Budowa broni i amunicji, „PatentStrzelecki.eu”, <https://patentstrzelecki.eu/budowa-broni> (dostęp: 13.04.2019).
- Campbell R., *Strzelanie z broni palnej. Ilustrowany podręcznik*, Warszawa 2014.
- Ciepliński A., Woźniak R., *Encyklopedia współczesnej broni palnej (od połowy XIX wieku)*, Warszawa 1997.
- Dougherty M., *Podręcznik użycia broni palnej dla jednostek specjalnych*, Warszawa 2014.
- Dyduch L., *Posiadanie, użycie i wykorzystanie służbowej broni palnej przez policjantów*, Legionowo 2014.
- Kiefus Johann, [w:] *Encyklopedia PWN*, <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/Kiefus-Johann;3922025.html> (dostęp: 20.03.2019).
- Konstankiewicz A., *Broń strzelecka i sprzęt artyleryjski formacji polskich i Wojska Polskiego w latach 1914–1939*, Lublin 2003.
- Kubowicz M., *Broń palna a kształtowanie środowiska bezpieczeństwa w Polsce*, praca licencjacka napisana pod kierunkiem dra hab. Juliusza Piwowskiego, prof. WSBPI na Wydziale Bezpieczeństwa i Nauk

- Społeczno-Prawnych Wyższej Szkoły Bezpieczeństwa Publicznego i Indywidualnego „Apeiron” w Krakowie, Kraków 2019.
- Kwaśniewicz W., *Encyklopedia dawnej broni i uzbrojenia ochronnego*, Warszawa 2017.
- Nowy rekord odległości strzału snajperskiego, „Special-ops.pl”, 22.06.2017, <http://www.special-ops.pl/aktualnosc/id3424,nowy-rekord-odleglosci-strzalu-snajperskiego> (dostęp: 19.03.2019).
- Pistolet Glock 17C (Gen. 4) kal. 9x19 mm, „Top Gun – sklep z bronią i rusznikarnia”, <https://sklep.top-gun.pl/pistolety/589-pistolet-glock-17c-kal-9x19-mm.html> (dostęp: 8.06.2020).
- Początki broni palnej, „Broń palna – WordPress.com”, <https://bronpalnablog.wordpress.com/poczatki-broni-palnej> (dostęp: 17.03.2019).
- Podstawowy Podział / Rodzaje Amunicji, „Strzelec24.pl”, 19.06.2018, <http://strzelec24.pl/amunicja/podstawowy-podzial-amunicji-strzeleckiej/> (dostęp: 12.04.2019).
- Przestępstwa przy użyciu broni (2002–2019) – przestępstwa stwierdzone, [plik do pobrania], <https://statystyka.policja.pl/st/wybrane-statystyki/bron/bron-przestepstwa/186393,Przestepstwa-przy-uzyciu-broni.html?search=786334818775> (dostęp: 17.05.2019).
- Trubnikow B., *Wielki leksykon broni i uzbrojenia*, Poznań 2000.
- Trzaskała B., *Pochodzenie karabinka AK*, „Broń i Amunicja” 2006, nr 2.
- Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny (Dz. U. 1997 nr 88 poz. 533).
- Ustawa z dnia 21 maja 1999 r. o broni i amunicji (Dz. U. 1999 nr 53 poz. 549 z późn. zm.).
- Ustawa z dnia 24 maja 2013 r. o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej (Dz. U. 2013 poz. 628 z późn. zm.).
- Uzbrojenie, „O Policji”, <https://info.policja.pl/inf/sprzet/uzbrojenie/47728,Uzbrojenie.html?search=2466747878> (dostęp: 18.03.2019).
- Wiślińska N., *Ile sztuk broni przypada na 100 mieszkańców w Europie? Poseł Kukiz’15 publikuje zestawienie*, „wMeritum.pl”, 1.01.2017, <https://wmeritum.pl/sztuk-broni-przypada-100-mieszkanow-europie-posel-kukiz15-publikuje-zestawienie/165806> (dostęp: 18.03.2019).
- Zabójstwo wg jednostek podziału administracyjnego kraju – przestępstwa stwierdzone, przestępstwa wykryte, % wykrycia, [plik do pobrania], <https://statystyka.policja.pl/st/przestepstwa-ogolem/przestepstwa-kryminalne/zabojstwo/64003,Zabojstwo.html> (dostęp: 17.05.2019).

CITE THIS ARTICLE AS:

M. Kubowicz, *Rozwój broni palnej i jej użycie w Polsce*, „Security, Economy & Law” 1/2020 (XXVI), s. 5–23, DOI: 10.24356/SEL/26/1.

Licence: This article is available in Open Access, under the terms of the Creative Commons License Attribution 4.0 International (CCBY 4.0; for details please see <https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>), which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, provided that the author and source are properly credited. Copyright © 2020 University of Public and Individual Security “Apeiron” in Cracow

STATEK POWIETRZNY JAKO OBIEKT
LUB NARZĘDZIE ZAMACHU
TERRORYSTYCZNEGO

AIRCRAFT AS A TARGET OR TOOL
IN A TERRORIST ATTACK

TOMASZ KUROWSKI¹

ABSTRACT

The purpose of the article is to present aviation terrorism as a serious modern threat which requires the use of multiple national and international control and security measures. This is because aircraft can become targets or tools in terrorist attacks. The author provides an overview of the history of aviation terrorism and lists its characteristics. In addition, the system used in Poland for identifying airborne terrorist threats is described. Also discussed are the major Polish and international legal regulations related to combating aviation terrorism in the civilian aviation sector, including the Tokyo, Hague, Montreal and Beijing Conventions. The article concludes with a list of defensive measures used at airports and on board planes. The issues discussed demonstrate that aviation terrorism is a major threat which requires advanced security measures.

---

¹ Lic. Tomasz Kurowski, Wyższa Szkoła Bezpieczeństwa Publicznego i Indywidualnego „Apeiron” w Krakowie; correspondence address: Wyższa Szkoła Bezpieczeństwa Publicznego i Indywidualnego „Apeiron” w Krakowie, ul. Krupnicza 3, 31-123 Kraków, Poland

KEYWORDS

aviation terrorism, airborne terrorist threats, civil aviation security

ABSTRAKT

Celem artykułu jest przedstawienie, że terroryzm lotniczy to poważne zagrożenie współczesnego świata, wymagające stosowania wielu środków kontroli i ostrożności na poziomie krajowym i międzynarodowym. Statki powietrzne mogą bowiem stać się obiektem lub narzędziem zamachu terrorystycznego. Autor zarysowuje historię terroryzmu lotniczego oraz wymienia jego cechy. Następnie wskazuje, w jaki sposób w systemie RP odbywa się identyfikacja powietrznych zagrożeń terrorystycznych. Omawia też najważniejsze polskie i międzynarodowe regulacje prawne dotyczące zwalczania terroryzmu lotniczego w lotnictwie cywilnym, w tym konwencje: tokijską, haską, montrealską i pekińską. Na zakończenie wskazuje, jakie środki ochronne stosowane są w portach lotniczych i na pokładzie samolotów. Omówione zagadnienia potwierdzają, jak poważnym, wymagającym zaawansowanych środków ostrożności zagrożeniem jest terroryzm lotniczy.

SŁOWA KLUCZOWE

terroryzm lotniczy, powietrzne zagrożenia terrorystyczne, bezpieczeństwo w lotnictwie cywilnym

WSTĘP

Ataki terrorystyczne z 11 września 2001 roku sprawiły, że państwa członkowskie Paktu Północnoatlantyckiego, w tym Polska, zmuszone zostały do zupełnie nowego spojrzenia na cały system obrony powietrznej. Okazało się bowiem, że jedna z najlepiej wyposażonych i wyszkolonych armii świata nie była gotowa w odpowiednim momencie skutecznie zidentyfikować zagrożenia powstałego w przestrzeni powietrznej i odpowiednio na nie zareagować. Zagrożenia z powietrza w połączeniu z obecną technologią i jej możliwościami postawiły przed systemem obrony powietrznej szereg wyzwań.

Celem artykułu jest przedstawienie, że terroryzm lotniczy to poważne zagrożenie współczesnego świata, wymagające stosowania wielu środków ochrony zarówno na poziomie krajowym, jak i międzynarodowym². Trans-

---

² Artykuł jest skróconą i opracowaną wersją pracy licencjackiej autora pt. *Statek powietrzny jako obiekt lub narzędzie zamachu terrorystycznego*, napisanej pod kierunkiem

port lotniczy, jako coraz bardziej popularny sposób przemieszczania się, staje się bowiem oczywistym celem, a także narzędziem ataków dla organizacji terrorystycznych.

HISTORIA TERRORYZMU LOTNICZEGO

Samoloty stały się obecnie bardzo popularnym środkiem transportu, liczba podróżujących liniami lotniczymi regularnie rośnie, pojawiają się też coraz to nowsze połączenia. Transport lotniczy określany jest jako najszybszy i najbezpieczniejszy sposób podróżowania, dzięki któremu w ciągu kilku godzin można przemieścić się w dowolne miejsce na świecie. Jednocześnie samoloty stały się również celem dla terrorystów.

Historia uprowadzeń samolotów sięga lat 30. XX wieku. Pierwszego w historii porwania samolotu dokonali w 1930 roku peruwiańscy rewolucjoniści. Za pierwszy powojenny przypadek bezprawnego uprowadzenia statku powietrznego przy użyciu groźby uznaje się zaś porwanie samolotu lecącego z Macao w 1948 roku.

W latach 50. XX wieku terroryzm lotniczy był wykorzystywany głównie w działalności rewolucyjnej, a więc w walce z reżimem, również kolonialnym. Wtedy powstała koncepcja, że terroryzm jest bronią słabych, biednych, pozostających w opresji i prześladowanych. Stanowił wyraz desperacji. Rozróżniano nawet pojęcia terrorysty i bojownika o wolność, choć stosowane przez nich metody były właściwie takie same.

W latach 1948–1966 odnotowano 47 porwań samolotów, a w latach 60. XX wieku miały początek uprowadzenia statków powietrznych na Kubę³. W 1967 roku zanotowano 15 porwań samolotów, w 1968 roku – 30, a w 1969 roku – 80. Czarnym dniem światowych przewoźników powietrznych okazał się 6 września 1970 roku. Wtedy palestyńscy ekstremiści zorganizowali akcję porwania trzech samolotów lecących do Nowego Jorku. Jeden z nich, samolot linii PanAm Boeing 747, został skierowany do lądowania w Kairze, gdzie umożliwiono pasażerom zejście z pokładu. Zanim służba lotniska rozpoczęła swoją akcję, samolot został wysadzony w powietrze. Porywacze uciekli z miejsca zdarzenia i nie wyjaśniono, w jakich okolicznościach udało im się to zrobić. Dwa pozostałe samoloty: Boeing 707, należący do amerykańskich

---

dra hab. Juliusza Piwowarskiego, prof. WSBPI na Wydziale Bezpieczeństwa i Nauk Społeczno-Prawnych Wyższej Szkoły Bezpieczeństwa Publicznego i Indywidualnego „Apeiron” w Krakowie, Kraków 2019.

³ Z. Galicki, *Terroryzm lotniczy*, Warszawa 1981, s. 34.

linii lotniczych TWA, oraz Douglas DC-8, należący do szwajcarskich linii lotniczych Swissair, zostały uprowadzone do Jordanii. Statki powietrzne wylądowały na lotnisku przejętym przez Palestyńczyków. 9 września 1970 roku na tym samym lotnisku wylądował uprowadzony Vickers VC-10 brytyjskich linii lotniczych BOAC, lecący do Londynu. Po uwolnieniu pasażerów porwane samoloty zostały zniszczone⁴.

W latach 1969–1994 odnotowano ponad 500 przypadków porwań statków powietrznych, na których pokładzie znajdowało się łącznie około 30 tys. pasażerów, a około sto razy doszło do strzelaniny na pokładach tych samolotów lub do eksplozji materiału wybuchowego na lotniskach⁵.

Jedną z form zamachów było też umieszczanie ładunków wybuchowych na pokładzie samolotów. Dokonali tego na przykład palestyńscy terroryści w sierpniu 1972 roku, kiedy podłożyli ładunek wybuchowy amerykańskim podróżnikom na rzymskim lotnisku. Za największy tego typu zamach uznaje się wydarzenie z 21 grudnia 1988 roku – eksplozję ładunku na pokładzie samolotu Pan Am nad terytorium Szkocji⁶.

Punktem szczytowym współczesnego terroryzmu lotniczego stało się wydarzenie z 11 września 2001 roku, kiedy doszło do uprowadzenia czterech samolotów amerykańskich linii lotniczych. Dwa z nich celowo skierowano w obiekt naziemny World Trade Center, a jeden na Pentagon w Waszyngtonie. Czwarty samolot rozbił się na polach Pensylwanii w wyniku działań pasażerów (leciał w kierunku Waszyngtonu). W wyniku tej tragedii zginęło niemal 3 tys. osób.

Z powodu rosnącej liczby porwań statków powietrznych w latach 70. XX wieku dokonano ich pierwszej klasyfikacji ze względu na charakter czynu. Uwzględniono cztery grupy porwań, ale tylko jedna z nich dotyczyła ataków terrorystycznych:

- polityczna ucieczka – porwania dotyczące samolotów z krajów socjalistycznych na Zachód;
- powietrzny bandytyzm – porwania z uwagi na chęć zysku, bez kontekstu politycznego;
- choroba psychiczna – uprowadzenia dokonane przez osoby z zaburzeniami psychicznymi;

⁴ J. Gotowała, *Niepokój w powietrzu*, „Przegląd Wojsk Lotniczych i Obrony Powietrznej” 2003, nr 1, s. 10.

⁵ *Patterns of Global Terrorism 1994*, Washington, D.C. 1994.

⁶ K. Karolczak, *Encyklopedia terroryzmu*, Warszawa 1995, s. 128, 230.

- terroryzm międzynarodowy – uprowadzenia dokonywane przez organizacje arabskie w formie porwań samolotów cywilnych⁷.

To, jakim zagrożeniem dla portów lotniczych jest terroryzm, najdobitniej pokazały wydarzenia z 2001 roku. Nigdy nie wiadomo, w jakim państwie zostanie uprowadzony samolot, można jedynie wskazywać, który kraj jest obiektem potencjalnego ataku. Terrorysty nie biorą pod uwagę narodowości obywateli, którzy znajdują się na pokładzie, lecz wyłącznie cel ataku.

POJĘCIE I CECHY TERRORYZMU LOTNICZEGO

Terroryzm lotniczy jest szczególną odmianą terroryzmu. Wspólnota międzynarodowa opracowała trzy podstawowe konwencje dotyczące zwalczania bezprawnych czynów popełnianych przeciwko bezpieczeństwu lotnictwa cywilnego, które zostały ratyfikowane przez Polskę:

- Konwencja o zwalczaniu bezprawnego zawładnięcia statkami powietrznymi, sporządzona w Hadze dnia 16 grudnia 1970 r. (Dz. U. 1972 nr 25 poz. 181);
- Konwencja w sprawie przestępstw i niektórych innych czynów popełnionych na pokładzie statków powietrznych, sporządzona w Tokio dnia 14 września 1963 r. (Dz. U. 1971 nr 15 poz. 147);
- Konwencja o zwalczaniu bezprawnych czynów skierowanych przeciwko bezpieczeństwu lotnictwa cywilnego, sporządzona w Montrealu dnia 23 września 1971 r. (Dz. U. 1976 nr 8 poz. 37).

W konwencjach wyróżniona została pewna grupa przestępstw uznanych za akty terrorystyczne, czyli:

- bezprawne zastraszanie w celu zawładnięcia statkiem powietrznym albo przejęcia nad nim kontroli przy użyciu przemocy i gróźb lub współdziałanie z osobą, która popełnia lub usiłuje popełnić taki czyn;
- czyny, które mogą narażać lub narażają na niebezpieczeństwo statek powietrzny;
- wykonanie aktu przemocy wobec osób na pokładzie samolotu będącego w locie, jeżeli działanie to jest zagrożeniem dla bezpieczeństwa statku powietrznego lub niszczy statek powietrzny będący w służbie albo powoduje jego dysfunkcję i niezdolność do lotu;
- zniszczenie lub uszkodzenie nawigacyjnych aparatów lotniczych lub ich zakłócanie, jeśli czyn taki może zagrozić bezpieczeństwu samolotu;

---

⁷ E. McWhinney, *The Illegal Diversion of Aircraft and International Law*, Leiden 1975, s. 8–14.

- przekazanie fałszywych informacji zagrażających bezpieczeństwu statku powietrznego;
- umieszczenie na statku powietrznym będącym w locie urządzeń lub substancji, które mogą ten statek zniszczyć lub spowodować jego uszkodzenie czyniące go niezdolnym do lotu lub mogące stworzyć zagrożenie jego bezpieczeństwa w locie.

Na podstawie wymienionych przestępstw przeciwko lotnictwu cywilnemu wyjaśnić można termin „akt terroru powietrznego”. Są to działania przeciwko żegludze powietrznej, zagrażające bezpieczeństwu lotniczemu. Aktem terroru powietrznego jest więc porwanie samolotu, zniszczenie go w locie lub na lotnisku, jak również stwarzanie zagrożenia poprzez uszkodzenie urządzeń lotniczych.

Głównym motywem działań terrorystów jest potrzeba rozgłosu, a ataki na lotnictwo cywilne doskonale spełniają tę potrzebę. „Uprowadzenie dużego samolotu odnosi propagandowo, medialnie większy skutek niż zabicie w bitwie stu Izraelczyków” – stwierdził w 1970 roku w prasowym wywiadzie ówczesny przywódca Ludowego Frontu Wyzwolenia Palestyny dr George Habash⁸.

Do najpopularniejszych działań w terroryzmie powietrznym należą⁹:

- porwanie statków powietrznych z pasażerami jako zakładnikami;
- stanowcze żądania po wylądowaniu samolotu na lotnisku wskazanym przez terrorystów;
- wysadzenie samolotu w powietrzu;
- przekazywanie żądań z pokładu uprowadzonego samolotu do rządu konkretnego kraju lub kilku krajów;
- użycie samolotu z pasażerami jako pocisku sterowanego, uderzającego w obiekty publiczne wybrane przez terrorystów.

Współcześnie terroryści stosują coraz bardziej zaawansowane technologicznie metody. Bardzo ważna jest zatem dobra organizacja i współpraca pomiędzy instytucjami chroniącymi nasze bezpieczeństwo, czyli strażą graniczną, wojskiem, służbą celną, policją, począwszy od rozpoznania zagrożeń, a skończywszy na odpowiedniej koordynacji działań podczas zwalczania aktu terroru.

Szczególną rolę w przeciwdziałaniu terroryzmowi lotniczemu odgrywiają Siły Powietrzne. Ich zadaniem jest zarówno reagowanie na ataki i ich zwalczanie.

---

⁸ Ibidem, s. 5.

⁹ Ibidem, s. 6.

nie, jak i prewencja w tym zakresie. Za podstawowe działania prewencyjne Sił Powietrznych uznawane jest podwyższenie gotowości bojowej, przygotowanie dodatkowych sił i środków oraz wszystkie zachowania, które mają na celu zminimalizowanie zagrożenia. Działania zwalczające, czyli ściganie i reakcja, są podejmowane podczas zaistniałego aktu terroru powietrznego w celu zlikwidowania zagrożenia. Do takiego typu działań należy pościg służący przechwyceniu statku powietrznego oraz zmuszeniu go do zawrócenia lub lądowania na wyznaczonym lotnisku, a także zestrzelenie samolotu, który jest źródłem zagrożenia. W Polsce najważniejszym aktem prawnym umożliwiającym militarne oddziaływanie na cywilny statek powietrzny jest ustawa z dnia 3 lipca 2002 r. Prawo lotnicze¹⁰.

Podsumowując, do działań Sił Powietrznych zwalczających terroryzm lotniczy należą zatem¹¹:

- 1) Działania profilaktyczne:
  - tworzenie algorytmów działania;
  - symulacja zagrożeń;
  - organizowanie treningów i ćwiczeń.
- 2) Działania prewencyjne:
  - podnoszenie gotowości bojowej;
  - patrolowanie przestrzeni powietrznej;
  - wystawianie dodatkowych sił i środków.
- 3) Działania zwalczające:
  - przechwytywanie;
  - zmuszanie do lądowania (zawracania);
  - zestrzelenie.

Jednym z głównych komponentów Sił Powietrznych RP są wojska radiotechniczne. Nadzorują one przestrzeń powietrzną nad Polską oraz w najbliższym otoczeniu. Ich celem jest opracowywanie oraz dostarczanie w rzeczywistym czasie informacji radiolokacyjnej koniecznej podczas dowodzenia, walki oraz szkolenia innych jednostek Sił Powietrznych, jak również radiolokacyjne zabezpieczanie lotów i przelotów odbywających się nad terytorium naszego kraju. Nadrzędną jednostką jest z kolei Centrum Operacji Powietrznych (COP), które nadzoruje cały system obrony powietrznej kraju oraz dowodzi podległymi jednostkami. W COP podejmowane są decyzje o działaniach wobec statku powietrznego naruszającego polską

---

¹⁰ Ustawa z dnia 3 lipca 2002 r. Prawo lotnicze (Dz. U. 2002 nr 130 poz. 1112 z późn. zm.).

¹¹ J. Gotowała, *Niepokój w powietrzu*, op. cit., s. 34–56.

przestrzeń powietrzną w trakcie wystąpienia ataku terrorystycznego. Siły Powietrzne obejmują również inne oddziały i pododdziały.

Gdy ma miejsce zagrożenie powietrzne spowodowane przez samoloty wykonujące lot w przestrzeni powietrznej RP bez zezwolenia, zastosować można takie środki, jak wezwanie do lądowania na wskazanym lotnisku, wezwanie do opuszczenia polskiej przestrzeni powietrznej lub zmiany parametrów lotu – kursu i wysokości, a także polecenie zaprzestania naruszania przestrzeni powietrznej Rzeczypospolitej Polskiej. Jeśli statek powietrzny nie dostosuje się do wskazanych wezwań i poleceń, może być przechwycony przez wojskowe aparaty latające, zmuszony do lądowania na wyznaczonym lotnisku, ostrzeżony strzałami ostrzegawczymi z pokładu samolotu przechwytyjącego lub nawet zniszczony. Zlikwidowanie samolotu może zostać wykonane wyłącznie po jego uprzednim przechwyceniu i wydaniu ostrzeżeń. Do wyjątków w tym względzie zaliczane są: czynna napaść na cele usytuowane na obszarze naszego kraju lub agresja wobec nich, lot bez załogi oraz przypadki uzależnione względami bezpieczeństwa państwa, ale tylko jeśli organ dowodzący obroną powietrzną ma informacje od państwowego organu zarządzania ruchem lotniczym, że obcy samolot jest narzędziem użytym jako środek ataku terrorystycznego z powietrza.

O zachowaniu się wobec obcego samolotu w polskiej przestrzeni powietrznej decyduje państwowy organ zarządzania ruchem lotniczym, użycie bardziej radykalnych środków zapobiegania atakom terrorystycznym z powietrza zależy od organów wojskowych. O przechwyceniu samolotu i wydaniu strzałów ostrzegających decyduje natomiast dowódca operacyjny sił zbrojnych, zaś o zestrzeleniu – minister obrony narodowej.

Terroryzmu powietrznego nie można uznawać wyłącznie za element wewnętrznego bezpieczeństwa państwa, lecz także za problem międzynarodowy. Krajowe podmioty zapewniające bezpieczeństwo w powietrzu poszukują skutecznych form przeciwdziałania atakom, opierających się na procedurach spełniających standardy prawa międzynarodowego i zobowiązania sojusznicze. Takie działania z uwagi na specyfikę ruchu powietrznego nie będą jednak skuteczne bez współpracy międzynarodowej.

IDENTYFIKACJA POWIETRZNYCH ZAGROŻEŃ TERRORYSTYCZNYCH W SYSTEMIE OBRONY RP

Trzonem systemu bezpieczeństwa polskiej przestrzeni powietrznej jest system obrony powietrznej RP, a jego podstawowymi źródłami pozyskiwania

informacji są rozpoznanie radiolokacyjne i rozpoznanie radioelektroniczne¹².

Rozpoznanie radiolokacyjne polega na bezustannej obserwacji przestrzeni powietrznej przez stacje radiolokacyjne, wykrywaniu i śledzeniu obiektów powietrznych, określaniu ich położenia i charakterystyki oraz przekazywaniu tych informacji do stanowisk dowodzenia systemu obrony powietrznej RP. Rozpoznanie radiolokacyjne prowadzone jest etapami, informacje najpierw są zdobywane (poszukiwanie, wykrywanie i śledzenie obiektów powietrznych z wykorzystaniem aktywnych i pasywnych systemów radarowych), następnie opracowywane (określanie parametrów wykrytych i śledzonych obiektów), a na końcu udostępniane (dostarczanie informacji o sytuacji powietrznej osobom decydującym w systemie dowodzenia obroną powietrzną)¹³.

Rozpoznanie radioelektroniczne ma znacznie większy zasięg, polega na wykrywaniu i identyfikowaniu emisji pokładowych środków radioelektronicznych oraz ustaleniu ich położenia i charakteru działania.

Najstarszym źródłem pozyskiwania informacji o sytuacji powietrznej jest **rozpoznanie wzrokowe**. Polega na przekazywaniu przez obserwatorów meldunków o zauważonych obiektach powietrznych do stanowiska dowodzenia pododdziału radiotechnicznego. Jednym ze sposobów rozpoznania wzrokowego jest obserwacja wykonywana przez parę dyżurną. Jeśli rozpoznany obiekt nie stosuje się do poleceń pary dyżurnej, daje to podstawy do zidentyfikowania go jako źródła powietrznego zagrożenia terrorystycznego.

W systemie obrony powietrznej NATO, którego elementem jest system obrony powietrznej RP, rozpoznanie zapewniają również samoloty systemu wczesnego wykrywania i naprowadzania AWACS (Airborne Warning and Control System), który stanowi uzupełnienie natowskich naziemnych systemów wykrywania i identyfikowania obiektów. W grudniu 2006 roku Polska przystąpiła do natowskiej organizacji NAPMO, co umożliwiło jej m.in. korzystanie z samolotów E-3 systemu AWACS. System ten zapewnia zdolność operacyjną do dowodzenia i kierowania aktywnymi, defensywnymi i ofensywnymi środkami walki w czasie pokoju, kryzysu i wojny, uzupełnia obraz sytuacji przestrzeni powietrznej nad akwenami i na nich, nad lądem

---

¹² A. Gałęcki, A. Ziółkowski, *Pozyskiwanie informacji o sytuacji powietrznej. Cz. I*, „Przegląd Wojsk Lotniczych i Obrony Powietrznej” 2004, nr 10, s. 30.

¹³ Ibidem, s. 31.

i na lądzie¹⁴, a także dostarcza informacje z rozpoznania powietrznego do innych statków powietrznych lub naziemnych stanowisk dowodzenia.

W sytuacjach nadzwyczajnych, np. podczas wizyt w Polsce głów państw lub ważnych imprez sportowych, jak Euro 2012, naziemny system rozpoznania radiolokacyjnego może być dodatkowo wzmacniany. Dzieje się tak m.in. poprzez wprowadzenie stref ograniczonego ruchu lotniczego lub nawet całkowitego zakazu wykonywania lotów w rejonie kilkunastu czy kilkudziesięciu kilometrów od wyznaczonych miejsc.

Przy monitorowaniu stanu zagrożenia terrorystycznego z powietrza zakłada się, że każdy obiekt zbliżający się do przestrzeni powietrznej danego państwa narusza ją w niewiadomym celu i bez odpowiedniego zezwolenia, dlatego powinien być rozpatrywany jako obiekt potencjalnego zagrożenia. Takie założenie uznawane jest za właściwe i dotyczy wszystkich systemów obrony powietrznej, środków identyfikujących przynależność obiektów powietrznych i aktywnych środków udzielających pomocy¹⁵.

System obrony powietrznej RP funkcjonuje zgodnie z opracowaną przez NATO koncepcją działania w warunkach zagrożeń, jakie mogą być stworzone przez ataki terrorystyczne z wykorzystaniem cywilnych statków powietrznych. Zgodnie z tą koncepcją statki powietrzne mogące być źródłem zagrożenia podzielono na trzy kategorie:

- Suspected RENEGADE;
- Probable RENEGADE;
- Confirmed RENEGADE.

Zidentyfikowanie obiektu jako Suspected RENEGADE oznacza, że statek powietrzny przekroczył ograniczenia, zakazy i warunki ruchu lotniczego, np. pilot samolotu cywilnego nie reaguje na polecenia wydawane przez organy kontroli ruchu lotniczego, samolot całkowicie zmienił tor lotu, została przerwana korespondencja radiowa, informacje podawane przez radio nie dotyczą procedur lotniczych, przerwane zostało emitowanie sygnałów pochodzących z transpondera, organy państwowe przekazały zawiadomienie o zagrożeniu lub otrzymano nieokreśloną groźbę, która może być przekazana za pośrednictwem osób trzecich.

Identyfikacja statku powietrznego jako Probable RENEGADE oznacza, że obiekt spełnia kryteria Suspected RENEGADE, a ponadto: pilot samo-

¹⁴ AWACS może przekazywać informacje o sytuacji na lądzie w bardzo ograniczonym zakresie, nie jest w stanie wypełniać funkcji systemów JSTAR czy AGS.

¹⁵ J. Gotowała, *Niepokój w powietrzu*, op. cit., s. 3.

lotu włączył kod oznaczający uprowadzony statek powietrzny lub doszło do serii uprowadzeń, a dane wskazują, że obiekt prawdopodobnie może zostać wykorzystany do ataku terrorystycznego, lub też samolot zakwalifikowany jako podejrzany nie reaguje na polecenia wojskowego statku powietrznego, który wykonuje przechwycenie go podczas rozpoznania wzrokowego.

Z Confirmed RENEGADE mamy do czynienia, gdy bez żadnych wątpliwości dany statek powietrzny ma zostać użyty do ataku terrorystycznego z powietrza, a informację tę za pomocą sygnałów potwierdziła załoga samolotu.

Polska regularnie uczestniczy w międzynarodowych treningach sił i środków, które pozwalają na wykonywanie zadań w narodowym i sojuszniczym systemie obrony powietrznej.

PRAWO POLSKIE I MIĘDZYNARODOWE W KONTEKŚCIE ZWALCZANIA TERRORYZMU LOTNICZEGO

O terroryzmie lotniczym zaczęto szeroko dyskutować w latach 40. XX wieku. W roku 1944 w USA odbyła się konferencja, której tematem była przyszłość lotnictwa cywilnego, wzięły w niej udział 52 państwa, w tym Polska (rząd emigracyjny). Po czterodniowych dyskusjach przyjęte zostały cztery dokumenty, w tym tzw. konwencja chicagowska, która weszła w życie 4 kwietnia 1947 roku. Dotyczyła m.in. kwestii zwierzchnictwa w przestrzeni powietrznej, rejestracji samolotów, międzynarodowych standardów, licencji i certyfikatów, zakazu używania broni przeciwko lotnictwu cywilnemu oraz innych szczegółowych przepisów.

W latach 60. ubiegłego wieku odnotowano wiele przypadków uprowadzeń samolotów. 14 września 1963 roku Komitet Prawny Organizacji Międzynarodowego Lotnictwa Cywilnego (ICAO) opracował dokument pod nazwą Konwencja w sprawie przestępstw i niektórych innych czynów popełnionych na pokładzie statków powietrznych, zwany konwencją tokijską. Jest ona pierwszą międzynarodową konwencją dotyczącą karnego prawa lotniczego, odnosi się do wszelkich czynów mogących naruszać porządek i dyscyplinę na pokładzie oraz narażać na niebezpieczeństwo znajdujące się tam osoby i mienie bądź cały samolot. Dokument wszedł w życie 4 grudnia 1969 roku.

Liczba uprowadzeń statków powietrznych nie malała, dlatego 16 grudnia 1970 roku ICAO opublikowało Konwencję o zwalczaniu bezprawnego zawładnięcia statkami powietrznymi, zwaną haską, która miała uzupełnić luki w zapisach konwencji tokijskiej, czyli m.in. zdecydowanie zaostrzyć kary

i doprecyzować pojęcia (np. definicję zawładnięcia statkiem powietrznym w locie). Konwencja haska została ratyfikowana przez 175 krajów, w tym Polskę.

Kolejny dokument tego typu podpisany został 23 września 1971 roku. Była to Konwencja o zwalczaniu bezprawnych czynów skierowanych przeciwko bezpieczeństwu lotnictwa cywilnego, zwana montrealską. Zwraca ona szczególną uwagę na współsprawstwo i pomoc w dokonywaniu aktu terrorystycznego, ale również wprowadza pojęcie samolotu „w służbie”, czyli od chwili rozpoczęcia przygotowań do lotu aż do upływu doby od lądowania¹⁶. Konwencja montrealska jest dopełnieniem konwencji haskiej i tokijskiej. Wszystkie trzy dokumenty dotyczą przestępstw przeciwko lotnictwu cywilnemu i tworzą system konwencji określany mianem systemu tokijsko-hasko-montrealskiego. Do dzisiaj pozostaje on ważnym narzędziem prawnym do ścigania podejrzanych sprawców przestępstw mających na celu działanie terrorystyczne przeciwko lotnictwu cywilnemu¹⁷.

W 2010 roku w Pekinie podczas konferencji ICAO sporządzono Konwencję o zwalczaniu bezprawnych aktów dotyczących lotnictwa cywilnego, zwaną pekińską. Rozszerzyła ona zakres przestępstw związanych z lotnictwem cywilnym, m.in. uznała za nie już groźby dokonania ataku. Konwencja weszła w życie 1 lipca 2018 roku, nie została jak na razie ratyfikowana przez Polskę.

W Polsce kształtowanie lotnictwa cywilnego pod kątem prawnym i organizacyjnym odbywa się na podstawie wyżej opisanych konwencji międzynarodowych, przepisów Unii Europejskiej, a także Ustawy z dnia 3 lipca 2002 r. Prawo lotnicze¹⁸. Bardzo ważnym dokumentem dotyczącym bezpieczeństwa lotnictwa cywilnego jest w Polsce również Krajowy Program Ochrony Lotnictwa Cywilnego (KPOLC), który został wprowadzony przez Rozporządzenie Ministra Transportu, Budownictwa i Gospodarki Morskiej z dnia 31 lipca 2012 r. w sprawie Krajowego Programu Ochrony Lotnictwa Cywilnego¹⁹. Działania w ramach KPOLC są podejmowane przez różne podmioty i dotyczą m.in.:

---

¹⁶ J. Cymerski, *Wybrane rozwiązania prawnomiędzynarodowe w obszarze przeciwdziałania i zwalczania terroryzmu*, „Kultura Bezpieczeństwa. Nauka – Praktyka – Refleksje” 2013, nr 14, s. 14.

¹⁷ A.K. Siadkowski, *Bezpieczeństwo i ochrona w cywilnej komunikacji lotniczej na przykładzie Polski, Stanów Zjednoczonych i Izraela. Studium polityczno-prawne*, Szczytno 2013, s. 124–125.

¹⁸ Ustawa z dnia 3 lipca 2002 r. Prawo lotnicze (Dz. U. 2002 nr 130 poz. 1112 z późn. zm.).

¹⁹ Rozporządzenie Ministra Transportu, Budownictwa i Gospodarki Morskiej z dnia 31 lipca 2012 r. w sprawie Krajowego Programu Ochrony Lotnictwa Cywilnego (t.j. Dz. U. 2018 poz. 631).

- obserwacji pasażerów podróżujących samolotami w celu wykrycia osób mogących stanowić zagrożenie dla bezpieczeństwa transportu lotniczego;
- współpracy organów administracji publicznej, służb i wszelkich podmiotów odpowiedzialnych za bezpieczeństwo w transporcie lotniczym lub związanych z działalnością lotniczą;
- planowania działań na rzecz przeciwdziałania aktom bezprawnej ingerencji w lotnictwie cywilnym;
- opracowywania i aktualizacji programu ochrony lotnisk oraz wszelkich procedur związanych z bezpieczeństwem w ruchu lotniczym.

KPOLC uwzględnia ważną rolę instytucji, jaką jest Urząd Lotnictwa Cywilnego (ULC). Do głównych zadań ULC należy:

- kontrola przestrzegania prawa z zakresu lotnictwa;
- wydawanie certyfikatów dla podmiotów, które prowadzą działalność związaną z lotnictwem;
- wydawanie uprawnień w spawach lotnictwa cywilnego;
- utrzymywanie stałej i podstawowej jedności norm prawnych, postanowień i regulacji prawnych określonych przez Unię Europejską;
- nadzór nad eksploatacją statków powietrznych, a także prowadzenie rejestrów samolotów, urządzeń lotniczych, portów lotniczych, personelu oraz ewidencja lotnisk na terenie kraju.

Przedstawiciele ULC biorą ponadto udział w konferencjach grupy roboczej do spraw lotnictwa cywilnego w Radzie Europy oraz dbają o interesy polskiego lotnictwa w spotkaniach międzynarodowych.

Pieczę nad lotnictwem cywilnym w zakresie kontroli przestrzeni powietrznej sprawuje z kolei Polska Agencja Żeglugi Powietrznej (PAŻP), powołana na mocy Ustawy z dnia 8 grudnia 2006 r. o Polskiej Agencji Żeglugi Powietrznej²⁰. Instytucja ta jest głównym koordynatorem przestrzeni powietrznej w kraju i ma możliwość inicjatywy w zarządzaniu tą przestrzenią. Jako pierwsza odbiera też informacje o bezprawnej ingerencji na pokładzie statku powietrznego podczas lotów zarówno z polskiego portu lotniczego, jak i tych, które są wykonywane częściowo nad terytorium naszego kraju.

---

²⁰ Ustawa z dnia 8 grudnia 2006 r. o Polskiej Agencji Żeglugi Powietrznej (t.j. Dz. U. 2017 poz. 1967).

ŚRODKI OCHRONNE STOSOWANE W PORTACH LOTNICZYCH

Wykrywanie zagrożeń jest głównym elementem systemu bezpieczeństwa lotnictwa. Wczesne ich rozpoznanie daje możliwość jak najlepszego zabezpieczenia osób oraz infrastruktury, które mogą zostać zaatakowane²¹.

Porty lotnicze podlegają ochronie na podstawie aktów prawnych oraz z powodu zaliczenia ich do infrastruktury krytycznej²². Zasadniczym elementem fizycznej ochrony lotniska jest odnalezienie przedmiotów, które mogą zostać wykorzystane do ataku. Skuteczny system ochrony w tym zakresie powinien składać się z kilku elementów:

- dokładnego monitorowania osób w kluczowych miejscach lotniska;
- połączenia systemu monitoringu z systemem kontroli dostępu zaopatrzonego w ruchome oraz stacjonarne kamery;
- punktów kontroli pasażerów oraz personelu;
- systemu, który sygnalizuje atak i złamanie przepisów bezpieczeństwa²³.

Kluczowa jest również dobra komunikacja między służbami ochrony i indywidualnymi funkcjonariuszami, a także wsparcie ich działań w postaci:

- systemu identyfikacji potencjalnych niebezpiecznych substancji chemicznych;
- systemu wykrywania śladowych ilości materiałów wybuchowych;
- systemu potwierdzania obecności skażenia biologicznego²⁴.

Ochrona portów lotniczych polega również na tym, aby uniemożliwić osobom nieupoważnionym dostęp do pewnych stref. Jednym ze środków bezpieczeństwa jest podział obszaru portu lotniczego na określone strefy²⁵:

- ogólnodostępną – strefa dostępna dla każdej osoby bez koniecznej kontroli bezpieczeństwa, stale monitorowana przez służby ochrony, zalicza się do niej m.in. obszar przed lotniskiem, parking lotniska oraz halę terminala przed punktami kontroli;
- operacyjną – strefa z ograniczonym dostępem, m.in. powierzchnia manewrowa;

²¹ T.R. Aleksandrowicz, K. Liedel, *Zwalczanie terroryzmu lotniczego. Wybrane zagadnienia i źródła prawa międzynarodowego*, Szczytno 2010, s. 80.

²² Ustawa z dnia 26 kwietnia 2007 r. o zarządzaniu kryzysowym (t.j. Dz. U. 2019 poz. 1398), art. 3.

²³ R. Mościcki, *System ochrony i bezpieczeństwa na współczesnym lotnisku cywilnym*, „Terroryzm. Zagrożenia – Prewencja – Przeciwdziałanie” 2008, nr 1, s. 20.

²⁴ G. Cieślak, *Ewolucja ochrony portów lotniczych*, „Terroryzm” 2009, nr 2, s. 21.

²⁵ A.K. Siadkowski, *Bezpieczeństwo i ochrona...*, op. cit., s. 201.

- zastrzeżoną – strefa, która jest częścią strefy operacyjnej, a dostęp do niej po kontroli bezpieczeństwa posiadają tylko pasażerowie z ważnym biletom oraz upoważniony personel;
- krytyczną strefy zastrzeżonej – strefa, która jest częścią strefy zastrzeżonej i podlega dodatkowej kontroli.

Do przekraczania granic stref są upoważnieni wyłącznie pracownicy portów lotniczych, jednak w sposób ściśle ograniczony. Między strefą ogólnodostępną a operacyjną konieczne jest wyraźnie wyznaczenie granicy przez zastosowanie środków ochrony fizycznej oraz technicznej, czyli oddzielenie barierami technicznymi. Do środków ochrony fizycznej zaliczane są posterunki, patrole i konwoje, natomiast do środków technicznych należy wykorzystanie nowoczesnej techniki, m.in. monitoringu, a także barier pozasobowych, czyli wszelkiego rodzaju bram i ogrodzeń²⁶. Aby przekroczyć granice stref operacyjnych, należy ponadto mieć jedną z następujących kart: pokładową, identyfikacyjną portu lotniczego, identyfikacyjną członka załogi, identyfikacyjną właściwego organu krajowego lub identyfikacyjną organu regulacyjnego²⁷. Karty koniecznie trzeba nosić w widocznych miejscach i pokazywać na żądanie służb. Przeszkodą w uzyskaniu przez pracownika pozwolenia na swobodne poruszanie się po lotnisku bez eskorty są incydenty i powiązania kryminalne z przeszłości.

W ochronie portów lotniczych bardzo istotne jest wyszkolenie kadry pracowniczej, zarówno teoretyczne, jak i praktyczne. Sposób organizacji i prowadzenia szkoleń w tym zakresie określa Krajowy Program Szkolenia (KPS)²⁸.

ŚRODKI OCHRONNE STOSOWANE NA POKŁADZIE STATKU POWIETRZNEGO

Statki powietrzne przebywające na lotnisku lub w miejscach garażowania są poddane ochronie przed jakąkolwiek ingerencją. Gdy samolot znajduje się w części krytycznej strefy zastrzeżonej, stanowi to wystarczającą ochronę, bez konieczności stosowania dodatkowych środków specjalnych. Wykorzystywane jest natomiast indywidualne zabezpieczenie samego samolotu,

---

²⁶ Ibidem. Por. K. Gefert, *Europejski model ochrony lotnictwa cywilnego przed terroryzmem i innymi bezprawnymi ingerencjami na przykładzie Polski*, „Przegląd Bezpieczeństwa Wewnętrznego” 2017, nr 17 (9), s. 222.

²⁷ A.K. Siadkowski, *Bezpieczeństwo i ochrona...*, op. cit., s. 201–202.

²⁸ Rozporządzenie Ministra Transportu, Budownictwa i Gospodarki Morskiej z dnia 20 września 2013 r. w sprawie Krajowego Programu Szkolenia w zakresie ochrony lotnictwa cywilnego (t.j. Dz. U. 2016 poz. 1852).

czyli ochrona przed nieupoważnionym wstępem na jego pokład. Wówczas wszystkie drzwi statku powietrznego zostają zamknięte lub zaplombowane, a urządzenia ułatwiające wstęp do samolotu zostają umieszczone w dużej odległości od miejsca jego postoju. Na niektórych lotniskach stosowane są kamery CCTV, posiadające funkcję szybkiego wykrywania ruchu, połączone z systemem ochrony portu lotniczego.

Podczas odbywania lotu o podwyższonym ryzyku wystąpienia ataku terrorystycznego stosuje się ochronę fizyczną. Gdy pojawi się informacja, że na pokład samolotu udało się dostać osobom podejrzanym, statek powietrzny zostaje przeszukany²⁹.

Aby chronić statek powietrzny w locie, kokpit oddziela się od strefy pasażerskiej drzwiami wzmocnionymi oraz zamykanymi na klucz od strony wewnętrznej. Taki obowiązek został wprowadzony po zamachach z 2001 roku, a szczegółowe wymagania w tym zakresie zawarto w załączniku 6 do konwencji chicagowskiej. Niektóre loty zostają określone jako szczególnie zagrożone ze względu na wysoką możliwość pojawienia się zagrożenia terrorystycznego lub podczas eskortowania przestępców. Wtedy stosuje się warty z udziałem Straży Granicznej³⁰.

ZAKOŃCZENIE

Samoloty są współcześnie powszechnym środkiem transportu, ale w rękach terrorystów stają się jedną z najgroźniejszych broni powodujących zagrożenie bezpieczeństwa zdrowia i życia człowieka. Terroryzm jest zjawiskiem nieprzewidywalnym, nikt nie wie, kiedy i gdzie nastąpi atak, dlatego bardzo istotnym i trudnym wyzwaniem jest zapobieganie atakom i – w przypadku lotnictwa – utrzymywanie bezpieczeństwa zarówno na lotniskach, jak i w trakcie lotów.

Przedstawione w artykule zagadnienia pozwoliły udowodnić, że terroryzm lotniczy to poważne zagrożenie współczesnego świata, które rozwija się wraz z lotnictwem i technologią. Świadczą o tym liczne dokumenty krajowe i międzynarodowe regulujące kwestie bezpieczeństwa w lotnictwie cywilnym, a także zaawansowane środki kontroli i ostrożności stosowane w portach lotniczych i na pokładach samolotów oraz przez instytucje zaj-

²⁹ A.K. Siadkowski, *Bezpieczeństwo i ochrona...*, op. cit., s. 225–226.

³⁰ Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 19 grudnia 2005 r. w sprawie wart ochronnych pełnionych przez funkcjonariuszy Straży Granicznej na pokładzie statku powietrznego (t.j. Dz. U. 2017 poz. 2108).

mujące się kontrolą przestrzeni powietrznej. Choć odprawy na lotniskach bywają uciążliwe dla pasażerów, są koniecznym i potrzebnym warunkiem podróżowania samolotami.

BIBLIOGRAFIA

- Aleksandrowicz T.R., Liedel K., *Zwalczanie terroryzmu lotniczego. Wybrane zagadnienia i źródła prawa międzynarodowego*, Szczytno 2010.
- Cieślak G., *Ewolucja ochrony portów lotniczych*, „Terroryzm” 2009, nr 2.
- Cymerski J., *Wybrane rozwiązania prawnomiędzynarodowe w obszarze przeciwdziałania i zwalczania terroryzmu*, „Kultura Bezpieczeństwa. Nauka – Praktyka – Refleksje” 2013, nr 14, s. 5–30.
- Galicki Z., *Terroryzm lotniczy*, Warszawa 1981.
- Gałecki A., Ziółkowski A., *Pozyskiwanie informacji o sytuacji powietrznej. Cz. I*, „Przegląd Wojsk Lotniczych i Obrony Powietrznej” 2004, nr 10, s. 29–34.
- Gefert K., *Europejski model ochrony lotnictwa cywilnego przed terroryzmem i innymi bezprawnymi ingerencjami na przykładzie Polski*, „Przegląd Bezpieczeństwa Wewnętrznego” 2017, nr 17 (9), s. 214–230.
- Gotowała J., *Niepokój w powietrzu*, „Przegląd Wojsk Lotniczych i Obrony Powietrznej” 2003, nr 1.
- Karolczak K., *Encyklopedia terroryzmu*, Warszawa 1995.
- Kurowski T., *Statek powietrzny jako obiekt lub narzędzie zamachu terrorystycznego*, praca licencjacka napisana pod kierunkiem dra hab. Juliusza Piwowarskiego, prof. WSBPI na Wydziale Bezpieczeństwa i Nauk Społeczno-Prawnych Wyższej Szkoły Bezpieczeństwa Publicznego i Indywidualnego „Apeiron” w Krakowie, Kraków 2019.
- McWhinney E., *The Illegal Diversion of Aircraft and International Law*, Leiden 1975.
- Mościcki R., *System ochrony i bezpieczeństwa na współczesnym lotnisku cywilnym*, „Terroryzm. Zagrożenia – Prewencja – Przeciwdziałanie” 2008, nr 1, s. 20–22.
- Patterns of Global Terrorism* 1994, Washington, D.C. 1994.
- Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 19 grudnia 2005 r. w sprawie wart ochronnych pełnionych przez funkcjonariuszy Straży Granicznej na pokładzie statku powietrznego (t.j. Dz. U. 2017 poz. 2108).

Rozporządzenie Ministra Transportu, Budownictwa i Gospodarki Morskiej z dnia 31 lipca 2012 r. w sprawie Krajowego Programu Ochrony Lotnictwa Cywilnego (t.j. Dz. U. 2018 poz. 631).

Rozporządzenie Ministra Transportu, Budownictwa i Gospodarki Morskiej z dnia 20 września 2013 r. w sprawie Krajowego Programu Szkolenia w zakresie ochrony lotnictwa cywilnego (t.j. Dz. U. 2016 poz. 1852).

Siadkowski A.K., *Bezpieczeństwo i ochrona w cywilnej komunikacji lotniczej na przykładzie Polski, Stanów Zjednoczonych i Izraela. Studium polityczno-prawne*, Szczytno 2013.

Ustawa z dnia 26 kwietnia 2007 r. o zarządzaniu kryzysowym (t.j. Dz. U. 2019 poz. 1398).

Ustawa z dnia 3 lipca 2002 r. Prawo lotnicze (Dz. U. 2002 nr 130 poz. 1112 z późn. zm.).

Ustawa z dnia 8 grudnia 2006 r. o Polskiej Agencji Żeglugi Powietrznej (t.j. Dz. U. 2017 poz. 1967).

CITE THIS ARTICLE AS

T. Kurowski, *Statek powietrzny jako obiekt lub narzędzie zamachu terrorystycznego*, „Security, Economy & Law” 1/2020 (XXVI), s. 24–41, DOI: 10.24356/SEL/26/2.

Licence: This article is available in Open Access, under the terms of the Creative Commons License Attribution 4.0 International (CCBY 4.0; for details please see <https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>), which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, provided that the author and source are properly credited. Copyright © 2020 University of Public and Individual Security “Apeiron” in Cracow

POLICJA W SYSTEMIE ZARZĄDZANIA KRYZYSOWEGO

THE POLICE IN THE CRISIS MANAGEMENT SYSTEM

JULIUSZ PIWOWARSKI¹
BARBARA PIWOWARSKA²
JACEK A. PIWOWARSKI³

ABSTRACT

The police is a component of the Polish crisis management system, in addition to being the principal formation responsible for public safety and order in the country. The aim of the article is to present how the police force functions, particularly within the context of emergency situations. The article begins with a description of the organisational structure of the Polish police force and how its actions are organised in crisis situations. In addition, the forms in which the Police cooperates with the administration, local authorities and the media are presented. The final section deals with the statutory responsibilities of the Police in emergency situations. This enabled the author to prove the thesis that the goal of the Police is to

---

¹ Dr hab. Juliusz Piwowarski, prof. WSBPI, Wyższa Szkoła Bezpieczeństwa Publicznego i Indywidualnego „Apeiron” w Krakowie; correspondence address: Wyższa Szkoła Bezpieczeństwa Publicznego i Indywidualnego „Apeiron” w Krakowie, ul. Krupnicza 3, 31-123 Kraków, Poland

² Mgr Barbara Piwowarska, Wyższa Szkoła Bezpieczeństwa Publicznego i Indywidualnego „Apeiron” w Krakowie

³ Mgr Jacek Andrzej Piwowarski, Wyższa Szkoła Bezpieczeństwa Publicznego i Indywidualnego „Apeiron” w Krakowie

eliminate threats as quickly as possible and to prevent them from occurring, and that the Police occupies a very important place in the Polish crisis management system.

KEYWORDS

Police, crisis management system, crisis management

ABSTRAKT

Policja jest jednym z podmiotów tworzących system zarządzania kryzysowego w Polsce, a zarazem główną formacją odpowiedzialną za bezpieczeństwo i porządek publiczny w kraju. Celem artykułu jest ukazanie jej funkcjonowania, zwłaszcza pod kątem wystąpienia sytuacji nadzwyczajnych. Najpierw omówiona została struktura organizacyjna Policji oraz sposób organizacji jej działań w sytuacjach kryzysowych. Następnie wskazano na formy współpracy Policji z administracją rządową i samorządową oraz z mediami. Na końcu zaprezentowano wynikające z odpowiednich aktów prawnych zadania Policji w sytuacjach szczególnych. Pozwoliło to udowodnić tezę, że Policja ma na celu jak najszybsze zlikwidowanie pojawiających się zagrożeń oraz zapobieganie im i zajmuje bardzo ważne miejsce w polskim systemie zarządzania kryzysowego.

SŁOWA KLUCZOWE

Policja, system zarządzania kryzysowego, zarządzanie kryzysowe

WPROWADZENIE

Zarządzanie kryzysowe opiera się na działaniach organów administracji publicznej służących zapobieganiu sytuacjom kryzysowym oraz radzeniu sobie z nimi i ich skutkami. Jednym z podmiotów tworzących system zarządzania kryzysowego, a zarazem główną formacją odpowiedzialną za bezpieczeństwo i porządek publiczny w kraju jest Policja. Ustawa z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji definiuje ją jako „umundurowaną i uzbrojoną formację służącą społeczeństwu i przeznaczoną do ochrony bezpieczeństwa ludzi oraz do utrzymywania bezpieczeństwa i porządku publicznego”⁴. Do jej podstawowych zadań należy ochrona zdrowia, życia i mienia ludzkiego, wykonywanie zadań związanych z wykrywaniem przestępstw oraz wykroczeń, a także ściganie ich sprawców. Do obowiązków Policji należy

---

⁴ Ustawa z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji (t.j. Dz. U. 2020 poz. 360), dalej: ustawa o Policji.

również podejmowanie kroków o charakterze prewencyjnym we współpracy z organami państwowymi, samorządowymi, mediami oraz organizacjami społecznymi (art. 1 pkt 3 ustawy o Policji). Realizacja tych obowiązków jest szczególnie ważna w sytuacjach nadzwyczajnych i kryzysowych, dlatego Policja ma na celu jak najszybsze zlikwidowanie zagrożeń oraz zapobieganie im i zajmuje bardzo ważne miejsce w polskim systemie zarządzania kryzysowego.

STRUKTURA ORGANIZACYJNA POLICJI

Na szczycie policyjnej hierarchii stoi Komendant Główny Policji, który w sposób bezpośredni podlega ministrowi właściwemu do spraw wewnętrznych i na jego wniosek jest powoływany i odwoływany przez Prezesa Rady Ministrów. Komendant Główny Policji pełni funkcję centralnego organu administracji rządowej. Do jego obowiązków należy podejmowanie działań zmierzających do utrzymania szeroko rozumianego porządku publicznego.

W obrębie województwa organem administracji rządowej w sprawach związanych z bezpieczeństwem są trzy podmioty⁵:

- komendant (powiatowy) Policji;
- komendant komisariatu;
- wojewoda – w jego imieniu działa komendant wojewódzki Policji.

W Policji funkcjonują również specjalne komórki do walki z przestępczością przeciwko zdrowiu, życiu, wolności seksualnej, obyczajowości, mieniu, własności intelektualnej bądź własności przemysłowej. Istnieją także jednostki do walki z korupcją, terrorem kryminalnym, przestępczością narkotykową, praniem brudnych pieniędzy itd.

Do głównych zadań Komendy Głównej Policji (KGP) należy przede wszystkim koordynowanie i kontrolowanie działań jednostek Policji (także w sytuacji stanów nadzwyczajnych opisanych w Konstytucji RP), zwalczanie przestępczości zorganizowanej oraz narkotykowej, opracowywanie programów prewencyjnych ze szczególnym uwzględnieniem problemów nieletnich oraz ich demoralizacji. KGP nawiązuje również współpracę z organizacjami i instytucjami międzynarodowymi odpowiedzialnymi za zwalczanie przestępczości o szerszym zasięgu terytorialnym⁶.

---

⁵ A. Letkiewicz, *Charakterystyka Policji*, [w:] *Współczesny wymiar funkcjonowania Policji*, B. Wiśniewski, Z. Piątek (red.), Warszawa 2009, s. 30.

⁶ *Ibidem*.

Działalność komend wojewódzkich opiera się głównie na koordynowaniu czynności dochodzeniowo-śledczych oraz operacyjno-rozpoznawczych podejmowanych przez Policję w celu sprawnego ścigania sprawców przestępstw oraz na planowaniu i organizowaniu zadań realizowanych na terenie danego województwa w zakresie porządku i bezpieczeństwa publicznego (na przykład w trakcie organizacji różnorodnych imprez masowych). W warunkach katastrof naturalnych oraz awarii technicznych komendy wojewódzkie odpowiadają również za przygotowanie jednostek Policji do wykonywania zadań określonych w Konstytucji RP (w ramach wprowadzanych w państwie stanów nadzwyczajnych)⁷.

Powiatowe komendy Policji odpowiedzialne są między innymi za tworzenie programów prewencyjnych, które realizowane są we współpracy z organami samorządu terytorialnego oraz jednostkami pozarządowymi. Tego rodzaju działania pozwalają na zapewnienie bezpieczeństwa osobom zamieszkującym dany powiat, co osiąga się także poprzez zapobieganie patologiom społecznym wśród dzieci i młodzieży. Innymi zadaniami Policji w obrębie powiatów są także patrolowanie, konwojowanie oraz kreowanie pozytywnego wizerunku Policji⁸.

W Policji działają również samodzielne pododdziały prewencyjne. Wykonują one różnorakie zadania operacyjne, niezbędne w momencie zagrożenia dla bezpieczeństwa ludności bądź złamania przepisów z zakresu porządku publicznego. Dbają one również o porządek w razie wprowadzenia stanów nadzwyczajnych oraz o bezpieczeństwo i porządek publiczny w czasie trwania imprez rozrywkowych i innych zgromadzeń⁹.

W przypadku wystąpienia bezpośredniego zagrożenia dla bezpieczeństwa publicznego, wójt lub starosta (zależnie od obszaru zagrożenia) mogą zażądać od komendanta Policji podjęcia działań zmierzających do zniwelowania problemu¹⁰.

Zaprezentowany podział ma charakter ogólny. Policję dzieli się również na kryminalną, ruchu drogowego oraz prewencji. Wyróżnia się ponadto pododdziały antyterrorystyczne oraz policję specjalistyczną (kolejową, wodną bądź lotniczą)¹¹.

---

⁷ Ibidem, s. 32–33.

⁸ Ibidem.

⁹ Ibidem, s. 33–34.

¹⁰ Ibidem, s. 35.

¹¹ Ibidem, s. 34.

ORGANIZACJA DZIAŁAŃ POLICJI W SYTUACJACH KRYZYSOWYCH
Policja jest zobowiązana do podejmowania wszelkich starań zmierzających do zapewnienia bezpieczeństwa wszystkich obywateli. Z tego względu stworzono ewidencję sytuacji kryzysowych wymuszających na Policji podjęcie konkretnych działań w zakresie utrzymania porządku publicznego oraz troski o bezpieczeństwo obywateli. Wśród nich znajdują się takie sytuacje jak protesty społeczne oraz imprezy masowe. Dodatkowo w ramach prowadzonej dokumentacji odnotowywane są potencjalnie zagrożone, na przykład działalnością terrorystyczną, miejsca i obiekty. Policja w tym zakresie zobowiązana jest do współpracy z innymi jednostkami wchodzącymi w skład krajowego systemu antyterrorystycznego.

Obowiązujący w Polsce system zarządzania kryzysowego opiera się na zasadzie mówiącej o tym, że reakcja na zaistniałe niebezpieczeństwo rozpoczyna się od najniższego poziomu władzy. Podejmowane działania prowadzone są na podstawie uprzednio przygotowanych planów reagowania. Podstawy prawne tych przedsięwzięć to zarządzenia Komendanta Głównego Policji dotyczące m.in. organizacji działań, sposobów alarmowania oraz stopnia gotowości do reagowania na zagrożenia.

W 2004 roku utworzono w KGP Centrum Operacyjne Komendanta Głównego Policji. Obecnie jego działanie reguluje Zarządzenie Nr 2 Komendanta Głównego Policji z dnia 1 lutego 2017 r. w sprawie Centrum Operacyjnego Komendanta Głównego Policji. W przywoływanym dokumencie wyszczególniono między innymi takie zadania Centrum jak¹²:

- analizowanie pozyskiwanych informacji o stanie bezpieczeństwa i porządku publicznego w państwie oraz aktualizowanie danych o środkach i siłach policyjnych wykorzystywanych w podejmowanych działaniach;
- dokonywanie oceny sytuacji i kalkulowanie sił niezbędnych do utrzymania bezpieczeństwa i porządku publicznego w państwie;
- meldowanie o zdarzeniach, realizowanych przedsięwzięciach i decyzjach podejmowanych w ramach przeprowadzanych działań;
- opracowywanie projektów postanowień, decyzji oraz innych dokumentów odnoszących się do wykonywanych zadań (w szczególności realizowanych z użyciem siły);
- zapewnianie należytego obiegu informacji;
- przekazywanie adresatom decyzji podjętych przez kierownictwo KGP;

---

¹² Ibidem, s. 40.

- współpracowanie z instytucjami pozapolicyjnymi;
- prowadzenie dokumentacji rejestrującej podejmowane działania.

W przypadku sytuacji kryzysowych naczelnicy poszczególnych sztabów pełnią funkcję dowódców, co pozwala na podejmowanie sprawnych decyzji opartych na planach wypracowanych przez zespoły funkcjonalne sztabu. Obecnie istnieje pięć takich zespołów¹³:

• **Zespół I – rozpoznania i analiz**

W jego skład wchodzi przedstawiciele służb kryminalnych i prewencyjnych, a także przedstawiciele komórek: techniki operacyjnej, postępowań administracyjnych, obserwacji, prasowej oraz zespół psychologów.

• **Zespół II – taktyczny**

Należą do niego przedstawiciele komórek: Centralnego Biura Śledczego, prewencji, sztabowych, ruchu drogowego, dochodzeniowo-śledczych, techniki kryminalistycznej oraz negocjatorzy.

• **Zespół III – łączności i informatyki**

Składają się na niego przedstawiciele komórek informatyki oraz łączności.

• **Zespół IV – logistyki**

Tworzony jest przez przedstawicieli komórek: finansów, transportu, zaopatrzenia, inwestycji i remontów itd.

• **Zespół V – obsługi**

To przede wszystkim przedstawiciele komórek: transportu, zaopatrzenia, przydzielonych i kancelarii tajnych.

Niezwykle istotnym elementem zarządzania w przypadku wystąpienia sytuacji kryzysowej jest utrzymanie stałego kontaktu z poszczególnymi organami administracji publicznej: starostą (burmistrzem bądź prezydentem miasta) oraz wojewodą, którzy w sytuacjach kryzysowych koordynują działania wszystkich służb na swoim terytorium.

W zarządzeniu nr 23 Komendanta Głównego Policji z dnia 24 września 2014 r. w sprawie metod i form przygotowania i realizacji działań Policji w związku ze zdarzeniami kryzysowymi¹⁴ przedstawiono cztery formy organizacji działań Policji, stosowane również w razie wystąpienia sytuacji kryzysowej. Należą do nich: interwencje, zabezpieczenie prewencyjne, akcje i operacje. Od 2005 roku obowiązuje w Polsce ujednolicony katalog procedur

---

¹³ Ibidem.

¹⁴ Zarządzenie nr 23 Komendanta Głównego Policji z dnia 24 września 2014 r. w sprawie metod i form przygotowania i realizacji działań Policji w związku ze zdarzeniami kryzysowymi (Dz. Urz. KGP 2014 poz. 65).

reagowania kryzysowego, a także porozumienie w sprawie współdziałania Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej z Policją w zakresie przeciwdziałania sytuacjom kryzysowym¹⁵. Dokument ten określa procedury wzajemnej pomocy przy realizacji podejmowanych działań. Podstawowe zadania związane z zapewnianiem bezpieczeństwa wewnętrznego realizowane są jednak przede wszystkim przez Policję.

WSPÓŁPRACA POLICJI W SYTUACJACH KRYZYSOWYCH

WSPÓŁPRACA Z ADMINISTRACJĄ RZĄDOWĄ I SAMORZĄDOWĄ

Zgodnie z ustawą z dnia 23 stycznia 2009 r. o wojewodzie i administracji rządowej w województwie organami sprawującymi władzę w terytorialnych systemach bezpieczeństwa są wojewodowie oraz organy administracji lokalnej, której reprezentantami pozostają starostowie (prezydenci miast na prawach powiatu), wójtowie i burmistrzowie (prezydenci miast)¹⁶.

Wojewoda wykonuje swoje obowiązki o charakterze policyjnym we współpracy z kierownikami zespoleń służb oraz kierownikami straży wojewódzkich i inspekcji. Ma on możliwość wydawania wiążących poleceń służbowych, które jednakże nie mogą odnosić się do spraw z zakresu czynności dochodzeniowo-śledczych, operacyjno-rozpoznawczych oraz ścigania wykroczeń¹⁷.

Podejmowanie działań zmierzających do zachowania bezpieczeństwa w strukturach powiatu spoczywa natomiast na staroście. Po uzgodnieniu z wojewodą ma on prawo do podejmowania decyzji o powoływaniu i odwoływaniu kierowników straży, inspekcji i służb, których jest zwierzchnikiem. Wyjątek stanowi jednak funkcja komendanta powiatowego (miejskiego) Policji, nad którą starosta nie ma władzy.

Starosta zatwierdza również programy działania wymienionych służb oraz uzgadnia zakres ich kompetencji, a w sytuacjach szczególnych koordynuje zadania tych jednostek. Jednym z jego najważniejszych uprawnień jest możliwość przeprowadzenia w nich kontroli (w uzasadnionych przypadkach). Starosta dysponuje także środkami finansowymi na działalność jednego z ważniejszych elementów lokalnego aparatu bezpieczeństwa, czyli Policji.

---

¹⁵ Porozumienie z dnia 20 kwietnia 2005 r. w sprawie współdziałania Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej z Policją w zakresie przeciwdziałania sytuacjom kryzysowym.

¹⁶ Ustawa z dnia 23 stycznia 2009 r. o wojewodzie i administracji rządowej w województwie (t.j. Dz. U. 2019 poz. 1464).

¹⁷ Ibidem, art. 25.

Komendanci powiatowi (miejscy) Policji zobowiązani są do składania właściwym starostom rocznych sprawozdań ze swojej działalności oraz do informowania ich o stanie bezpieczeństwa publicznego w danym rejonie. W sytuacji zaistnienia zagrożenia lub zakłócenia porządku publicznego sprawozdanie składa się odpowiedniemu organowi niezwłocznie na każde jego żądanie, nie może ono jednak dotyczyć wykrywania przestępstw oraz ścigania ich sprawców.

W sytuacji braku zagrożenia lokalne służby odpowiedzialne za bezpieczeństwo są niezależne od starosty zarówno organizacyjnie i finansowo, jak i kompetencyjnie. Sytuacja ta zmienia się dopiero w przypadkach nadzwyczajnych, w których to starosta przejmuje odpowiedzialność za działania antykryzysowe.

Analogicznie do pozycji starosty kształtuje się położenie organu administracji gminnej, czyli samorządu gminnego. Wykonuje on czynności z zakresu porządku publicznego przede wszystkim poprzez działalność straży gminnej (miejskiej). Burmistrzowie oraz wójtowie mają ograniczone możliwości realnego oddziaływania na Policję. Komendanci komisariatów Policji są zobowiązani do corocznego składania właściwym wójtom (burmistrzom lub prezydentom miast) sprawozdań ze swojej działalności, przepisy prawa regulują także kwestię informowania ich o stanie porządku oraz bezpieczeństwa publicznego. W sytuacji zaistnienia niebezpiecznego zakłócenia porządku sprawozdania i informacje składane są natomiast niezwłocznie na każde żądanie wymienionych organów.

WSPÓŁPRACA Z MEDIAMI

Wraz z rozwojem techniki wzrosło tempo przepływu informacji. Dzięki mediom społecznościowym każdy obywatel sam może powielać zdobyte informacje, co niejednokrotnie wymusza na władzy bardzo szybkie wydanie komentarza w sprawach potencjalnych zagrożeń i kryzysów. Profesjonalna i regularna współpraca Policji z mediami jest zatem niezbędną do zachowania poczucia bezpieczeństwa w społeczeństwie.

Zarówno dla Policji, jak i dla mediów najważniejszymi podmiotami są społeczeństwo oraz państwo. Ustawa o Policji definiuje ją bowiem jako „formację służącą społeczeństwu i przeznaczoną do ochrony bezpieczeństwa ludzi oraz do utrzymywania bezpieczeństwa i porządku publicznego” (art. 1 ust. 1), z kolei w ustawie z dnia 26 stycznia 1984 r. Prawo prasowe mowa o tym, że „zadaniem dziennikarza jest służba społeczeństwu i państwu”

(art. 10)¹⁸. To właśnie z tego względu dialog pomiędzy Policją a mediami powinien opierać się na współpracy, przez którą rozumie się wspólne działania na rzecz jak najlepszego wypełniania swoich obowiązków. Współpracę tę można analizować na kilku płaszczyznach.

Pierwsza płaszczyzna współpracy dotyczy pomocy mediów w wypełnianiu przez Policję zadań ustawowych, między innymi poprzez informowanie w środkach masowego przekazu o zaginionych bądź poszukiwanych listem gończym osobach. Intensywną współpracę Policji z mediami zaobserwować można w ramach różnego rodzaju akcji mających na celu zapobieganie popełnianiu przestępstw i wykroczeń, na przykład w czasie wakacji czy ferii, oraz uświadamianie społeczeństwa.

Drugi aspekt współpracy z mediami dotyczy obowiązku przekazywania społeczeństwu przez Policję informacji o swojej działalności. Zasady kontaktów z mediami reguluje zarządzenie nr 1204 Komendanta Głównego Policji z dnia 12 listopada 2007 r. w sprawie form i metod działalności prasowo-informacyjnej w Policji. Odnosi się ono do wszelkich form kontaktu, wynikających zarówno z obowiązku nałożonego przez ustawy, jak i ze współpracy w ramach realizacji różnorodnych zadań. Zgodnie z tym dokumentem działalność prasowo-informacyjna Policji jest wykonywana „za pośrednictwem rzeczników prasowych: Komendanta Głównego Policji, Komendanta Centralnego Biura Śledczego Policji, Komendanta Biura Spraw Wewnętrznych Policji, komendantów wojewódzkich (Stołecznego) Policji oraz oficerów prasowych w komendach powiatowych (miejskich, rejonowych) Policji, działających w imieniu komendantów, o których mowa w ust. 1, oraz innych funkcjonariuszy i pracowników Policji upoważnionych do udzielania informacji”¹⁹. Do obowiązków ww. rzeczników prasowych należą między innymi:

- informowanie mediów o podejmowanych przez Policję inicjatywach, działaniach i przedsięwzięciach, a także o problemach i zagadnieniach wynikających z funkcjonowania Policji;
- pomoc merytoryczna podczas publikacji różnorodnych materiałów;
- ustosunkowywanie się do medialnej krytyki;
- udział w szkoleniach dotyczących tematyki informacyjnej;

¹⁸ Ustawa z dnia 26 stycznia 1984 r. Prawo prasowe (t.j. Dz. U. 2018 poz. 1914), dalej: prawo prasowe.

¹⁹ Zarządzenie nr 1204 Komendanta Głównego Policji z dnia 12 listopada 2007 r. w sprawie form i metod działalności prasowo-informacyjnej w Policji (t.j. Dz. Urz. KGP z dnia 19 września 2018 r. poz. 90), § 2 pkt 2.

- współuczestnictwo w kształtowaniu strategii informacyjnej;
- opiniowanie przedsięwzięć publicystycznych, informacyjnych i promocyjnych.

Zarządzenie dopuszcza również możliwość kontaktu z mediami funkcjonariuszy niebędących rzecznikami i oficerami prasowymi. Może się to jednak odbywać wyłącznie w granicach ich kompetencji. Dokument ten dopuszcza także możliwość wyrażenia zgody przez dowodzącego daną akcją na całkowitą bądź częściową obecność dziennikarzy w miejscu wykonywania czynności operacyjnych. Jednocześnie zarządzenie to podkreśla, że w pewnych okolicznościach Policja nie będzie mogła zapewnić bezpieczeństwa dziennikarzom, więc niejednokrotnie podejmują oni działania na własną odpowiedzialność²⁰.

Trzecim modelem współpracy z mediami jest wykorzystywanie środków masowego przekazu do budowania pozytywnego wizerunku Policji. Służby coraz częściej prowadzą działalność PR-ową przyczyniającą się do coraz lepszych wyników Policji w badaniach przeprowadzanych pod kątem jej wizerunku. Jak wynika z informacji uzyskanych przez Centrum Badania Opinii Społecznej, w marcu 2019 roku aż 75% Polaków²¹ pozytywnie oceniało działania Policji. Jest to efektem m.in. specjalistycznych szkoleń dla funkcjonariuszy.

Przemiana, jaka nastąpiła w polskiej Policji w latach 90., a także szybkie tempo rozwoju technologicznego zdecydowanie wpłynęły na zmianę warunków i sposobu pracy policjantów. Od funkcjonariuszy wymaga się obecnie nie tylko dbania o bezpieczeństwo obywateli i ich mienia, ale także umiejętności bezpośredniego komunikowania się ze społeczeństwem, a w tym wypadku niemałe znaczenie ma komunikacja przy współpracy ze środkami masowego przekazu, która skutkuje większym zaufaniem społeczeństwa do Policji, co pozytywnie wpływa również na prowadzone akcje o charakterze operacyjno-rozpoznawczym bądź dochodzeniowo-śledczym. Wspólny wysiłek Policji i mediów pozwala zatem na podniesienie poziomu bezpieczeństwa.

---

²⁰ Ibidem.

²¹ Centrum Badania Opinii Społecznej, *Oceny działalności instytucji publicznych*, „Komunikat z badań”, nr 44/2019, marzec 2019.

ZADANIA POLICJI REALIZOWANE W SYTUACJACH SZCZEGÓLNYCH

Zadania Policji w sytuacjach kryzysowych określa zarządzenie nr 36 Komendanta Głównego Policji z dnia 14 listopada 2017 r. w sprawie zadań realizowanych przez Policję w sytuacjach kryzysowych²². Działania te obejmują zapobieganie, przygotowanie, reagowanie i odbudowę.

Kierownicy poszczególnych jednostek organizacyjnych Policji zapewniają w sytuacjach kryzysowych wykonywanie następujących zadań:

- uzyskiwania, przetwarzania i przekazywania informacji o zaistnieniu zdarzenia niebezpiecznego na potrzeby kierownictwa, dowodzenia oraz współdziałania;
- udostępniania policyjnych systemów i środków łączności służbom ratowniczym oraz innym organom w celu przekazywania informacji o zagrożeniu, a także dla potrzeb kierowania ich działaniami; zgodnie z przyjętą zasadą środki łączności muszą być jednak obsługiwane wyłącznie przez Policję;
- przekazywania informacji o zagrożeniu poprzez policyjne systemy łączności oraz urządzenia rozgłaszające.

W zakresie działań porządkowych jednostki organizacyjne Policji są zobowiązane do wykonywania następujących zadań:

- niedopuszczenie do tworzenia się zbiorowisk;
- zapobieganie przejawom paniki wśród ludności;
- ochrona porządku w miejscach pracy służb ratowniczych, a także zabezpieczanie miejsc stanowiących dodatkowe zagrożenia dla ludzi;
- egzekwowanie przestrzegania przepisów oraz poleceń osób kierujących działaniami ratowniczymi;
- umożliwienie swobody transportu jednostkom ratowniczym;
- kierowanie ruchem na trasie przemieszczania się ewakuowanej ludności;
- zorganizowanie objazdów wokół rejonów zagrożonych oraz informowanie o nich;
- pomoc w wyznaczaniu miejsc zbiórek oraz parkowaniu pojazdów przeznaczonych do ewakuacji;
- kierowanie kolumnami transportu sił ratowniczych oraz pojazdów wywozujących rannych w przypadku wystąpienia utrudnień w ruchu;

---

²² Zarządzenie nr 36 Komendanta Głównego Policji z dnia 14 listopada 2017 r. w sprawie zadań realizowanych przez Policję w sytuacjach kryzysowych (t.j. Dz. Urz. KGP 2019 poz. 42).

- ochrona pozostawionego mienia;
- kontrola miejsc składowania mienia porzuconego oraz punktów pomocy humanitarnej;
- przeszukiwanie terenów celem zbierania i deponowania porzuconego mienia;
- przekazywanie informacji o miejscach pomocy medycznej oraz miejscach przechowywania mienia;
- identyfikacja i prowadzenie spisu ofiar.

W kontekście bezpośrednich działań ratowniczych jednostki Policji zobowiązane są do wykonywania następujących zadań:

- udzielanie poszkodowanym pomocy przedlekarskiej;
- udostępnianie policyjnych środków transportu na potrzeby działań ratowniczych i ewakuacyjnych;
- udostępnianie policyjnych obiektów na potrzeby kierowania akcjami ratowniczymi;
- pomoc w ewakuacji osób poszkodowanych, chorych oraz starszych poprzez transportowanie ich w bezpieczne rejony;
- udział w pracach zabezpieczających urządzenia techniczne oraz tworzenie wszelkiego typu umocnień na wypadek eskalacji zagrożenia.

W zakresie działań, których celem jest przywrócenie stanu sprzed wystąpienia zagrożenia, Policja zobowiązana jest do wykonywania wszystkich zadań opisanych m.in. w:

- art. 5 Konstytucji RP, który mówi, że „Polska strzeże niepodległości i nienaruszalności swojego terytorium, zapewnia wolność i prawa człowieka i obywatela oraz bezpieczeństwo obywateli, strzeże dziedzictwa narodowego oraz zapewnia ochronę środowiska, kierując się zasadą zrównoważonego rozwoju”²³;
- zarządzeniu Nr 36 Komendanta Głównego Policji z dnia 14 listopada 2017 r. w sprawie zadań realizowanych przez Policję w sytuacjach kryzysowych;
- zarządzeniu nr 715 Komendanta Głównego Policji z 22 grudnia 2003 r. w sprawie szczegółowych zasad organizacji i zakresu działania nieetatowych pododdziałów i oddziałów prewencji Policji (t. j. Dz. Urz. KGP z dnia 15 listopada 2017 r. poz. 72).

Siły i środki przygotowane na wypadek wystąpienia sytuacji kryzysowych tworzą system obrony, na który składają się:

---

²³ Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. 1997 nr 78 poz. 483).

- 1) podsystem militarny – Siły Zbrojne RP;
- 2) podsystem pozamilitarny – np. administracja rządowa, samorząd terytorialny;
- 3) podsystem kierowania²⁴.

Zadaniem tego systemu jest troska o zachowanie bezpieczeństwa narodowego i nienaruszalności granic Rzeczypospolitej oraz przeciwdziałanie zagrożeniom zewnętrznym. Konstytucja RP w art. 228 dopuszcza wprowadzenie trzech stanów nadzwyczajnych wynikających z realizacji tych zadań: stanu klęski żywiołowej (art. 232), stanu wyjątkowego (art. 230), stanu wojennego (art. 229). Ich wprowadzenie musi być jednak podyktowane ogólnym dobrem całego narodu, które z punktu widzenia pracy Policji stanowi centralny element starań o bezpieczeństwo ludności, i wiąże się z zaistnieniem sytuacji szczególnych zagrożeń, w których zwykłe środki konstytucyjne są niewystarczające.

PODSUMOWANIE

Ze służbą w Policji wiąże się ryzyko, daleko idąca dyspozycyjność, podporządkowanie poleceniom służbowym oraz ochrona bezpieczeństwa i porządku publicznego. Służba, będąca szczególnym rodzajem pracy, związana jest z funkcją opiekuńczą oraz społeczną państwa. Wymaga podejmowania ryzyka nie tylko w zakresie własnego zdrowia i życia, ale także w kontekście odpowiedzialności za bezpieczeństwo wszystkich obywateli. Z zagrożeniem tego bezpieczeństwa mamy do czynienia między innymi w sytuacjach stanów nadzwyczajnych. Omówiona w artykule struktura organizacyjna Policji, formy jej współpracy z administracją rządową, samorządową i mediami, a także jej zadania w sytuacjach szczególnych pozwalają potwierdzić tezę, że formacja ta jest nastawiona na jak najszybsze zlikwidowanie pojawiających się zagrożeń i zajmuje ważne miejsce w polskim systemie zarządzania kryzysowego.

BIBLIOGRAFIA

Centrum Badania Opinii Społecznej, *Oceny działalności instytucji publicznych*, „Komunikat z badań”, nr 44/2019, marzec 2019.

---

²⁴ Por. K. Górską-Rożęj, *System obronny Rzeczypospolitej Polskiej i jego zagrożenia jako fundament obronności państwa*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Przyrodniczo-Humanistycznego w Siedlcach” 2015, nr 104, seria: „Administracja i Zarządzanie”, s. 74–76.

- Górska-Rożej K., *System obronny Rzeczypospolitej Polskiej i jego zagrożenia jako fundament obronności państwa*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Przyrodniczo-Humanistycznego w Siedlcach” 2015, nr 104, seria: „Administracja i Zarządzanie”, s. 71–85.
- Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. 1997 nr 78 poz. 483).
- Letkiewicz A., *Charakterystyka Policji*, [w:] *Współczesny wymiar funkcjonowania Policji*, B. Wiśniewski, Z. Piątek (red.), Warszawa 2009, s. 29–46.
- Porozumienie z dnia 20 kwietnia 2005 r. w sprawie współdziałania Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej z Policją w zakresie przeciwdziałania sytuacjom kryzysowym.
- Ustawa z dnia 23 stycznia 2009 r. o wojewodzie i administracji rządowej w województwie (t.j. Dz. U. 2019 poz. 1464).
- Ustawa z dnia 26 stycznia 1984 r. Prawo prasowe (t.j. Dz. U. 2018 poz. 1914).
- Ustawa z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji (t.j. Dz. U. 2020 poz. 360).
- Zarządzenie nr 1204 Komendanta Głównego Policji z dnia 12 listopada 2007 r. w sprawie form i metod działalności prasowo-informacyjnej w Policji (t.j. Dz. Urz. KGP z dnia 19 września 2018 r. poz. 90).
- Zarządzenie nr 23 Komendanta Głównego Policji z dnia 24 września 2014 r. w sprawie metod i form przygotowania i realizacji działań Policji w związku ze zdarzeniami kryzysowymi (Dz. Urz. KGP 2014 poz. 65).
- Zarządzenie nr 36 Komendanta Głównego Policji z dnia 14 listopada 2017 r. w sprawie zadań realizowanych przez Policję w sytuacjach kryzysowych (t.j. Dz. Urz. KGP 2019 poz. 42).

CITE THIS ARTICLE AS:

J. Piwowarski, B. Piwowarska, J.A. Piwowarski, *Policja w systemie zarządzania kryzysowego*, „Security, Economy & Law” 1/2020 (XXVI), s. 42–55, DOI: 10.24356/SEL/26/3.

Licence: This article is available in Open Access, under the terms of the Creative Commons License Attribution 4.0 International (CCBY 4.0; for details please see <https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>), which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, provided that the author and source are properly credited. Copyright © 2020 University of Public and Individual Security “Apeiron” in Cracow

SPIS TREŚCI

MATEUSZ KUBOWICZ

Rozwój broni palnej i jej użycie w Polsce 5

TOMASZ KUROWSKI

Statek powietrzny jako obiekt lub narzędzie zamachu terrorystycznego ...24

JULIUSZ PIWOWARSKI, BARBARA PIWOWARSKA, JACEK A. PIWOWARSKI

Policja w systemie zarządzania kryzysowego 42